

АКЦЕНТ
**ДЕНЬ ТЕАТРУ
ОНЛАЙН**
стор. 4

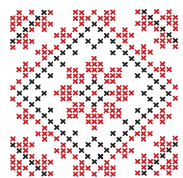
ТЕАТР
**СПІЙМАТИ
КАЙДАША**
стор. 7

РЕПЕР
НОБЕЛЯ
**НЕСПОДІВАНИЙ
БУНІН**
стор. 14

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№7 | 10 квітня 2020

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

СТАНІСЛАВ КОМАРЕК: ВІРУС ЯК СПОКУСА АВТОРИТАРИЗМУ

Станіслав Комарек – відомий чеський інтелектуал, біолог, філософ, письменник, професор за спеціальністю «філософія та історія природничих наук», автор понад 20-ти наукових і науково-популярних книжок, трьох романів, збірки поезії, численних публікацій у газетах і журналах.

Иого книжка «Чоловік як еволюційна інновація? Есеї про чоловічу природу, сексуальність, життєві стратегії та метаморфози маскулінності», що за підтримки Міністерства культури Чехії вийшла у видавництві «Апріорі» (пер. з чеської – Олена Крушинська, Тетяна Окопна), виборолла перше місце у XXI Всеукраїнському рейтингу «Книжка року – 2019» у номінації «СОФІЯ: Філософія / антропологія / психологія». Нині у видавництві «Апріорі» готується переклад нової книжки Станіслава Комарека, присвяченої пошукам коренів кризи, до якої впритул наблизилось європейське суспільство. Чимало з окреслених у книзі проблем, про які люди зазвичай не замислюються, можуть різко вийти на яв тепер, унаслідок пандемії. З люб'язного дозволу чеського тижневика «Ехо» (Echo24.cz) ми публікуємо інтерв'ю їхнього кореспондента Їржі Пеняса з професором Комареком на тему можливих наслідків пандемії коронавірусу для суспільства. Розмова відбулася 17 березня 2020 року.

– Пане професоре, ми з Вами беремося до цього інтерв'ю наприкінці першого тижня надзвичайної епідеміологічної ситуації. Вийде воно кількома днями пізніше, і важко спрогнозувати, що станеться навіть за цей короткий час і загалом у найближчому майбутньому – можна хіба що замислитись про май-

Станіслав КОМАРЕК. Світлина Яна ЗАТОРСЬКОГО, «Ехо»

бутнє більш віддалене, яке настане після завершення пандемії. Як вона вплине на суспільство, наше і європейське загалом?

– Не хочу бавитися у пророка – думаю, що ніхто не знає, які саме часи настануть, можемо лише припустити, що десь так виглядає культурний рубіж. Звичайно, різноманітні війни більшою мірою становили такі рубіжі – було незрівнянно більше загиблих, цілі країни лежали в руїнах. Але, приміром, під час Першої світової війни виявилось, що жінки здатні впоратися з багатьма професіями, які до того часу призначалися виключно чоловікам. Ті були на фронті, відтак жінки, про яких раніше думали, що вони й поштарської торбини не піднімуть, та й, мабуть, наплутають з грошима, почали працювати поштарками – і ова, як воно пішло! А потім, по війні, так і лишилося. Тому коли мине ця історія з коронавірусом, найцікавіше буде спостерігати за тим, що від неї залишиться. Від кожної, навіть найгіршої доби щось лишається. Як у Німеччині не намагалися ліквідувати

всі сліди нацистської доби, все одно від неї залишилися, наприклад, латинка, що за нацистської влади замінила на письмі готичний курсив, а ще – церковний податок, літній час і правосторонній рух, що побутує і сьогодні. Було би дивно, якби згодом не усталилося і щось із нововведень теперішніх надзвичайних місяців. Якийсь перерозподіл влади і маєтностей буде точно.

– Що би це могло бути, на Вашу думку? Що продовжимо носити маски?

– Я би скоріше сказав, що великою спокуюсо може стати успішна спроба авторитарного керування суспільством... Звернімо увагу й на те, що кожна з європейських країн взялася до боротьби з епідемією по-своєму, неначе Євросоюзу взагалі не існує. Це ще точно дасться взнаки. Невідомо також, який вплив усе це матиме на ресторани, готелі, театри... А що як зміниться поведінка людей в цілому – чи хотітиметься їм узагалі йти межі люди, в театр, у кав'ярні й бари? Уже тепер говориться про те, що з кризою боротимуться «за-

лученням додаткових засобів», маючи при цьому на увазі, що треба буде додрукувати грошей і якимось позалатувати діри. Та чи це вдасться? Я не економіст, але запитую себе – чи залишаються в силі ті старі істини, які передавалися колись з уст в уста і на яких виріс і я, в тому дусі, що «копійка гривню береже», «хто не лінується, той і врожай має» – чи це були повні нісенітниці? Якщо так, тоді я був дурний, що все життя їм вірив і згідно з ними по можливості й поводи́вся. Або ж це нісенітницями не є – і ми тепер на шляху до якоїсь величезної халепи.

– Очікування катастрофи – улюблене людське заняття. Але досі до неї якось не доходило.

– От власне – досі все якось обходилося. Утім, дуже дивно, що економічна кон'юнктура тримається без особливих збоїв уже десятки років – навіть криза 2008 року не змогла на неї суттєво вплинути. Це немовби весна, що за вказівкою держави тягнеться вже два десятиліття поспіль. Не хочу робити похмурих прогнозів, побачимо, що буде, адже практика – матір і батько всього пізнання; хтосна, може, падіння й не буде таким великим. Проте у наш час ситуація така: якщо економіка не росте кілька років поспіль, це вже сприймається як жахливе лихо. При цьому зрозуміло, що весь час так прекрасно бути не може. У середньовічних державах ВВП від року до року спокійно міг впасти і на п'ятдесят відсотків, просто тому, що одного року добре вродило, а наступного – ні. Тепер ми хочемо мати хороший урожай гарантовано до віку вічного. Але потім щось станеться – а ми зовсім до цього не готові.

– Однак і середньовічні суспільства, напевно, не дуже були готові до моровиць. А це були значно більші епідемії – гинуло по кількадесят відсотків населення, вимирали цілі регіони.

– Отож, а у нас, якщо висловитись цинічно, йдеться про якихось нуль

цілих нуль нуль нуль чотири відсотки населення. Заради кількох десятитисячних відсотка ми готові підкостити ціле суспільство... Це, звичайно, правильно, тому що шкода кожного людського життя. Однак ідеться про те, що під час кожного лікування треба бути обережним і слідкувати, аби курс лікування не завдав більшої шкоди – нехай вже індивідові або суспільству в цілому, – ніж сама хвороба. У цьому плані мені здається цікавим підхід Великобританії, де вирішили, що просто дадуть хворобі прийти і піти, сподіваючись на щонайменші жертви.

– Перепрошую, але це вже скоригували, і Борис Джонсон виголосив, що з коронавірусом будуть боротися. Отож і британці вже «здулися».

– Ага, як бачу, ситуація швидко змінюється. Попри це, мені чимось близький цей британський підхід, позаяк він виходить із небажання давати якісь тверді директиви згори і відбирати у підданих їхні права, хоча «одним пакетом» із правами йдуть і різноманітні небезпеки. Це протилежність держави, яку ми маємо у себе в Центральній і континентальній Європі, – держави, що часто і охоче дає громадянам настанови.

– Ну а є ще й китайський підхід. Звичайно, він був і є дуже суворим, навіть жорстоким – утім, можливо (ми цього точно не знаємо), і ефективним та успішним. Але як тепер зміниться наше ставлення до китайської моделі суспільства? Зростає привабливість Китаю через те, що він, так би мовити, впорався, чи навпаки – ми будемо ще обережніші щодо Китаю, адже коронавірус, власне, звідти й походить?

Продовження на стор. 3

ДІЯЧІ КУЛЬТУРИ Б'ЮТЬ НА СПОЛОХ

Українські інституції культури та видавці ризикують збанкрутувати та не зможуть здолати кризу, яка виникла у зв'язку з карантинними заходами.

Різде припинення підтримки знецінить уже зроблені інвестиції (зокрема, співфінансування від міжнародних партнерів), спровокує декваліфікацію і втрату кадрів. Нижче наводимо повні тексти звернень.

Шановний пане Прем'єр-міністре!

Звертаємося до Уряду у зв'язку з надзвичайно важкою ситуацією, що складається у сфері української культури через поширення епідемії коронавірусу й впровадження карантину на території України. Передусім, дозвольте запевнити, що ми як досвідчені управлінці розуміємо і підтримуємо доцільність обмежень, які дозволять запобігти колапсу медичної системи та зберегти здоров'я максимального числа громадян.

Водночас, інституції і продуценти культури належать до перших постраждалих через неможливість провадити публічну діяльність. Відмова від публічних подій – виставок, концертів, кінопоказів, вистав тощо – миттєво призводить до стрімкого падіння доходів усіх, хто інвестував час, зусилля і кошти у те, аби культура в Україні була доступною, якісною, а її проекти добре організовані. Українські культурні інституції і незалежні виробники уже нині опиняються без ресурсів, що дозволили б виплачувати зарплати, фінансувати першочергові протипандемні чи реставраційні роботи і навіть настільки насущні потреби як охорону державної частини українського музейного фонду. Це загрожує не просто зупинкою розвитку чи замороженням досягнень останніх років, адже це звична загроза, стосовно якої сфера культури має досвід якщо не подолання, то протидії. Нині виникає загроза значно серйозніша: розпад інституційної системи і втрата цілого покоління талановитих творців і менеджерів культури. Це ситуація, типологічно схожа на стан справ в Україні впродовж 1990-х років.

Тому ми звертаємося з проханням серйозно проаналізувати ці ризики й разом із культурною спільнотою, Комітетом з питань гуманітарної та інформаційної політики Верховної Ради України зробити все можливе для їхньої мінімізації. Передусім, вважаємо за необхідне

переспрямувати видатки розвитку, передбачені на культуру або інші цілі в межах бюджетів головних розпорядників, що управляють інституціями культури, на поточну інституційну підтримку. Необхідно зберегти робочі місця і належний безпечний стан інституцій. Для цього дуже важливо відмовитися від потенційного скорочення видатків на оплату праці. Принципово важливо скористатися усіма можливостями, що мають Український культурний фонд та Український інститут книги, на вирішення проблем, котрі виникають з нинішньою кризою. Це надзвичайно важливі інституції, від яких наразі чекають підтримки як ніколи раніше.

Просимо дослухатися до пропозицій самих УКФ та УІК щодо реформатування їхніх програм через виклики, пов'язані з епідемією коронавірусу. Відтак, зберегти фінансування проектів Українським культурним фондом, бюджет якого спрямований в першу чергу на підтримку самих продуцентів культури, і таким чином допомогти їм подолати кризу. Важливо зберегти і сприяти програмам УІК щодо підтримки української книговидавничої галузі, яка досягла значних успіхів упродовж останнього десятиліття. Те саме стосується і виробництва кіно: успіх останніх років був можливим завдяки сталості підтримки через механізми Держкіно, оскільки створення фільму – це багатолітній процес. Різде припинення підтримки знецінить уже зроблені інвестиції (зокрема, співфінансування від міжнародних партнерів), спровокує декваліфікацію і втрату кадрів.

Впевнені, що проаналізувавши всі ризики і зробивши рішучі, але зважені кроки, котрі першочергово матимуть на меті захист українців від епідемії, але й дозволять уникнути нищівних наслідків для української культури, ми подолаємо і цей виклик разом.

Юлія ФЕДІВ, вик. директорка Українського культурного фонду
Олеся Острівська-Люта, директорка Національного культурно-мистецького та музейного комплексу «Мистецький арсенал»
Олександра КОВАЛЬ, директорка Українського інституту книги
Іван КОЗЛЕНКО, генеральний директор Національного центру Олександра Довженка
Володимир ШЕЙКО, генеральний директор Українського інституту

Звернення Правління Громадської спілки «Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів» у зв'язку зі

спробою Кабінетом Міністрів України вилучити з Державного бюджету України на 2020 рік кошти (провести секвестр), призначені для підтримки української культури та національного книговидання

Нам стало відомо, що Міністерством фінансів України під час підготовки карантинних, протикризових заходів вирішено пожертвувати вітчизняним книговидавництвом, піддавши секвестру всі кошти, які були передбачені у Державному бюджеті на 2020 рік на закупівлю книжок для бібліотек, популяризацію читання, підтримку книги як головного чинника формування духовної, моральної, культурної, освіченої людської особистості.

Тисячолітня історія людства свідчить про те, що у найважливіші часи воєн і всіляких пандемій влада робила все, щоб зберегти книгу як субстанцію, яка заповнює нішу людяності в душах і вчинках людей, є невід'ємною і незамінною комунікаційною складовою, яка дає людині інформацію, знання, професійні вміння та навички діяльності, напрацьовані не одним поколінням наших предків, серед іншого спрямовані на подолання криз та пандемій.

Маємо розуміти, що, піднімаючи сокиру на книгу, а відповідно

і на всю галузь, влада відсікає усі шляхи до відродження України як цивілізованої, культурної, високотехнологічної держави, вбиває надію на щасливе майбутнє в межах нашої країни не тільки для наших дітей, а й для онуків. Знищення книги – це манкуртизація суспільства, перетворення наших людей на манкуртів, які не пам'ятають свого минулого і не спроможні побудувати власне осмислене і цивілізоване майбутнє. Крім того, це ще й повна дискваліфікація величезної кількості найосвіченішого, професійно якісного кадрового ресурсу – людей, яких буде викинуто на вулицю і переведено до розряду безробітних.

Тому ГС «Українська асоціація видавців і книгорозповсюджувачів» звертається до всіх, хто не втратив здоровий глузд і розуміння того, до чого можуть призвести дії нинішньої влади у сфері культури загалом і книговидавництва зокрема, підтримати вимогу до Кабінету Міністрів України щодо збереження обсягів фінансування закладів культури та заходів, пов'язаних із підтримкою вітчизняного книговидавництва як гарантії подолання пандемії та економічної кризи, надії на відродження і розвиток української нації і держави.

Ми залишаємо за собою право широко інформувати суспіль-

ство через доступні членам ГС «УАВК» комунікаційні канали про згубність припинення державного фінансування галузі культури як складової інтелектуальної міцності нації.

АФОНІН Олександр, президент ГС «УАВК»
БОГДАН Іван, директор ТОВ «Якабу»
БУСЕЛ Тимофій, директор ВТФ «Перун»
ГАМАШ Дмитро, вик. директор ГС «Національна освітня асоціація»
ГАП'ЮК Сергій, заст. гол. редактора Редакції газети «Підручники і посібники»
ЖОЛОБ Інна, генеральний директор ДП «КК "Клуб Сімейного Дозвілля"»
КАРАСЬОВ Володимир, директор ТОВ «Видавництво "Знання"»
КРАВЧЕНКО Микола, співзасновник ТОВ «Видавництво "Нора-Друк"»
КРАСОВИЦЬКИЙ Олександр, генеральний директор ТОВ «Видавництво Фоліо»
КРУГЛОВ Віктор, генеральний директор ТОВ «Видавництво "Ранок"»
МАКСИМЕЦЬ Борис, директор ТОВ «Видавництво "Генеза"»
ОРЛОВА Юлія, генеральний директор ТОВ «Видавництво "Віват"»
ПОГРЕБНИЙ Олег, директор ПП «Махаон Україна»
СТЕПУРІН Ігор, співзасновник ТОВ «Видавництво Саміт-книга»
ТЕРЕМКО Василь, директор ТОВ «Видавничий центр "Академія"»

ТКАЧЕНКО «ВІДВОЙОВУЄ» ЧАСТИНУ КОШТІВ, СЕКВЕСТРОВаних ІЗ БЮДЖЕТУ КУЛЬТУРИ

Народним депутатам попередньо вдалося відстояти частину коштів на фінансування напрямків діяльності Міністерства культури, молоді та спорту, які уряд планував урізати з Державного бюджету. Про це повідомив на своїй Facebook-сторінці голова комітету ВР з питань гуманітарної та інформаційної політики Олександр Ткаченко.

«Був на зустрічі депутатів у бюджетному комітеті з приводу секвестру бюджету, в тому числі і Мінкульту. Завдяки тому, що разом із представниками креативних та культурних індустрій ми змогли надати цій ситуації публічного розголосу, попередньо вдалося зберегти зарплати для театрів, на кіно відстояти суму в 500 млн та для проектів Українського культурного фонду вдалося повернути понад 400 млн грн. Нагадаю, в попередніх версіях ці суми було скорочено повністю. Є й інші зміни, які дещо заспокоюють, в тому числі і щодо

НСТУ», – написав Ткаченко.

Водночас, за його словами, з бюджету таки прибрали статтю витрат на реставрацію пам'яток архітектури і культури.

«Переконаний, за неможливості уникнути скорочення бюджету, логіка розподілу коштів має формуватися так, щоб забезпечити потреби вже існуючих проектів, які дозволяють зберегти десятки тисяч робочих місць», – вважає нардеп.

Згодом прем'єр-міністр Денис Шмигаль повідомив, що уряд завершив попередню підготовку змін до Державного бюджету на 2020 рік, і в новій редакції відповідного законопроєкту справді збережені видатки на культуру, освіту та інфраструктуру.

За його словами, витрати стабілізаційного фонду будуть спрямовані на додаткові виплати медичним та іншим співробітникам, які задіяні у боротьбі з коронавірусом, грошову допомогу пенсіонерам, виплати українцям, які через карантинні обмеження втратили роботу, а також надання фінансової допомоги вітчизняному бізнесу.

СТАНІСЛАВ КОМАРЕК: ВІРУС ЯК СПОКУСА АВТОРИТАРИЗМУ

Закінчення, поч. на стор. 1

– Я думаю, що тепер імовірність піти шляхом Китаю зростає. Тому що він показав себе ефективнішим. В Європі є достатньо людей, які б радо вберегли своїх співгромадян від помилок і небезпеки, навіть за ціну того, що змушували б їх виконувати свої вказівки. І точно знайдеться достатньо людей, які цей захист приймуть. Не можна з однієї речі отримати лише позитив. Не можна мати європейський рівень свободи і при цьому вимагати вічної і гарантованої впевненості, не можна мати свободу й не мати при цьому відповідальності. Впевненість гарантує скоріше китайська система, і хто не має досить відваги для того, щоб ризикувати, віддасть перевагу їй. У нашому суспільстві дедалі більше лунають волюнтаризм про гарантії та забезпеченість, але ми мали би пам'ятати, що для кожного з нас існує одна-єдина гарантована річ – це власна могила, в якій ми врешті-решт все одно опинимось. Лише там нашій упевненості вже нічого не загрожуватиме.

– Так, отам нам гарантії пригодається.

– На Заході панує безперестанне, майже панічне побоювання за себе, якого, насмілюся стверджувати, не знала жодна культура у світі. У Китаї люди, безперечно, теж бояться за себе, – проте далеко не так сильно. Та й у нас це явище виникло аж у кінці ХХ – на початку ХХІ ст.

– Дозволю собі тут зауважити, що і у середньовіччі, особливо пізньому, страх був присутній теж – утім, погоджуся, що він мав інші форми. А ось що відрізняється, так це те, що ми перестали вірити в існування ще якогось іншого життя – життя після смерті. Тому нас так жахає, що ми втратимо те єдине.

– Так, але пожертвувати життям були готові й комуністи, а ті на жодне блаженство у засвітах не розраховували...

– Комунізм був і є заміном релігії.

– Але без перспективи потрапити в рай.

– Вони вірили у світле майбутнє людства, а ми ні у що таке не віримо. Скоріше думаємо, що воно буде доволі моторошним. А тому й радіємо, що живемо тут і тепер, поки що – цілком приємно.

– Так, погоджуся... Ну, ми живемо у своєрідну добу. Я справді нічого подібного не зазнав за своє не таке вже й коротке життя. Це дещо нагадує нищівну повінь 2002 року, але тоді на Влтаву, що вийшла з берегів, можна було подивитися принаймні у телевізорі. А вірус – невидимий. Ще були «вугільні канікули» у січні 1979-го [тоді раптовий, упродовж однієї доби, перепад температури від плюс десяти до мінус двадцяти, від дощу до морозів, спричинив тривалий енергетичний колапс – Пер.], але то не до порівняння. Настільки пара-

Із Юрієм Винничуком на презентації книжки «Чоловік як еволюційна інновація?» у Львові, травень 2019 р. Фото Львівського Прес-клубу

лізованим економічне і громадське життя востаннє було, мабуть, під час гейдріхіани [після замаху на одного з ключових нацистських державних діячів Рейнгарда Гейдріха, що стався у Празі 27 травня 1942 р. і згодом призвів до його смерті від отриманих ран, нацисти розгорнули масштабні каральні операції по цілій країні – Пер.], свідків якої вже лишилося мало. Тоді загроза смерті теж була реальною – з тією різницею, що гестапо, на відміну від коронавірусу, видно неозброєним оком і що списки заражених ще не вивішують на стінах, як тоді – списки страчених.

– І ще до питання Китаю. Ви регулярно туди їздили і написали про нього цікаві тексти. Про настання «китайської ери» Ви писали ще двадцять років тому. Чи не було би краще будь-якою ціною її уникнути?

– Що тут сказати... Краще б, напевно, було, але питання – чи це можливо. Думаю, у Європі залишається дві можливості: або до цих глобалізаційних трендів пристосуватися, або обгородитися Великою європейською стіною, відновити стару промисловість і виробляти бензин з вугілля за давно забутих технологіями.

– А це так страшно?

– Ні. Однак не можу собі уявити, що в нашу абсолютно економіко-орієнтовану опортуністську добу ми віддали би перевагу чомусь, що не є економічно вигідним і що принесло би втрати. Навіть коли говориться про безвуглецеву економіку, то наголошується, що вона окупиться. При цьому такий спосіб мислення є відносно новим. Згадаймо, що нацистська Німеччина віддала би останній пфеніг, щоб досягти успіху у своєму останньому завойовницькому поході на Схід. А Радянський Союз через своє прагнення поширити ідеї комунізму на цілий світ зруйнував сам себе. У нас таким прикладом є виселення німців із Судет, після якого ВВП упав десь на третину – та попри це ми відчували потребу це зробити, і нікого не цікавило, скільки промисловості ми цим знищимо.

– Так, ще й сьогодні чимало людей вважає, що ця ідея була правильною, без огляду на стан приграниччя.

– Варто усвідомлювати, що кожна річ має свою справедливую ціну. Максимальний добробут можливий за ціну «китаїзації», збереження євро-

пейської специфіки – за ціну падіння добробуту. Завжди знайдеться хтось, хто стверджуватиме, що можна вхопити те і те одночасно, але не варто цьому вірити. За все треба платити. Альберт Швейцер був, безумовно, великим гуманістом, а його лікарня у містечку Ламбарене в Габоні врятувала чимало африканців, проте водночас його діяльність призвела до зростання кількості місцевих мешканців, вирубування пралісу і пролетаризації населення. Будь-яка річ можлива до певної межі, за неї йти вже не виходить. Так, напередодні Французької революції вже не виходило далі фігулювати з аграрним податком – довелося скликати Генеральні штати, й вибухнула революція. Цікаво, як через якийсь час речі перетворюються на свою протилежність. Наприкінці ХVІІІ ст., коли англійці почали проникати в Китай, імператор Хунлі написав відомий маніфест, в якому наполегливо вимагав, аби британці до його країни не пхалися, наголошуючи, що його імперії чужинці не потрібні, що їй нічого не бракує і жодні чужинські новинки їй не цікаві. Ну а тепер ми бачимо, що це бумерангом нам повернулося. Я вперше був у Китаї 2000 року і вже тоді усвідомив, що ми стоїмо на порозі ери Китаю. Відтоді я побував там уже сім разів, і з кожним приїздом моє переконання лише посилювалося. На осінь у мене запланована подорож до Сичуану, хочеться сподіватися, що її таки вдасться здійснити.

– Ви викладаєте у вищих навчальних закладах. Яка атмосфера панує у студентських колах?

– Навчальні заклади тепер зачинені на карантин, тож якщо Ви питаєте про актуальну ситуацію, я мало про неї знаю. А якщо брати загалом, то я бачу, що молодим людям зовсім не легко, і не стільки у плані матеріальному, від цього, думаю, вони не страждають, скільки у плані сенсу життя. Частина молоді не знає, де себе подіти, що з тим життям робити, і тому далі й далі здобуває освіту – а власне сенс цієї освіти втрачається. В інтелектуальних колах множить типаж таких собі дітей-переростків між тридцяткою і сороківкою, які без кінця продовжують різноманітні аспірантські студії, проте незрозуміло, з якою, власне, метою. Я б сказав, що

молодь втрачає щось, що зазвичай називають цілеспрямованістю. До якої цілі себе спрямувати? Мені здається, що у наш час такого не було. Я ніколи ані хвилини не сумнівався, що є сенсом мого життя. Це – якомога більше пізнати. Заради цього я у 1980-х роках виїхав до Австрії, а у 1990-му повернувся назад. І ніколи про це не шкодував. Зауважте, як у нас прижилося слово «прокрастинація». Ми такого взагалі не знали.

– Отже, молодим інтелектуалам нелегко... Один з їхніх улюбленців, Мішель Фуко, є автором вислову, що його тепер масово поширюють у соцмережах. Він звучить так: «Епідемія – це мрія сильних світу цього. Вона дає змогу контролювати населення, кожному вказувати його місце, на кожного складати досьє з детальною інформацією і творити напружений простір, в якому кожен громадянин підлягає прямому впливові влади». Це не параноя? Хіба хтось міг бажати моровиці? Чи не зображені на гравюрах «Танок смерті» («Totentanz») всі разом – жабрак і король, селянин і папа?

– У середньовіччі володарі точно не бажали мору, а боялися його, як і всі люди. Але Фуко у цьому своєму твердженні має на увазі суспільство десь так починаючи з ХVІІІ століття, тобто суспільство постпросвітницьке. Якщо говорити про цей період, то в цьому щось є. Проте Фуко не бачить, що влада, тобто організована держава, має і свої позитивні сторони. Ці позитивні сторони людина б оцінила, якби тим вірусом справді заразилася...

– То Ви не думаєте, що коли прем'єр Бабіш проголосував різні оті закони, він мав якийсь прихований намір позбавити суспільство частини свобод?

– Не думаю. Загалом я вважаю, що наше невинне зосередження уваги на владній верхівці – дуже надмірне. Я тому ніколи й не писав на цю тему, що це роблять всі, й це вже перетворюється на якусь одержимість. Залежність від когось виникає і тоді, коли через демократичні вибори до влади приходять люди, яких певна частина суспільства не лише не шанує, а просто-таки ненавидить – це ж не тільки у нас так, згадаймо США, Україну... Розуміння того, що таке «народ», цікавим чином перемикається: то це щось священне, що є «єдиним джерелом влади», то це стадо баранів, яких треба «пасти і спасти». У китайській моделі це вирішується таким чином, що жодні вибори не проводяться, а владу за «мандатом небес» тримає в руках невиворна еліта, що за традицією називається комуністичною партією, хоч із комунізмом, яким його знали ми, вона давно вже не має нічого спільного. Маю відрізнявся від інших китайських правителів, які прийшли до влади в результаті переворотів, тим, що заснував не династію, а Партію, уникнувши таким чином усіх тих проблем із неповнолітніми імператорами, за яких правила

регенти або імператриці й поступово їх труїли, доводячи Китай до повного занепаду. Насправді вибори – це різновид оракула, і теоретично кандидатів можна було б «витягувати», наче жреб, покладаючись на долю: спеціально навчений священник державний папушка витягував би карточку з іменем відповідного функціонера і таким чином призначав би його на посаду. І, можливо, результати такого обрання не були б такими катастрофічними, як здається. Але є вже такий звичай, що обрання правителів проводиться шляхом народного голосування – і здебільшого народ не вибирає настільки вже погану владу, щоб вона буквально «жерла малих дітей». Проте саме так обрали комуністів у нас в 1946-му, та й Гітлера, власне, теж.

– Ви все-таки біолог – то, можливо, на завершення нашої розмови Ви щось скажете про те, як нинішню ситуацію бачить біолог. Є у цій епідемії щось особливе?

– Епідемія – це нагромадження певної хвороби у часі й у просторі. Так, наприклад, поводяться й інфаркти. Вони теж мають свої локальні піки. Іноді такі нагромадження можна добре пояснити. Приміром, переломів таза більше у червні та у вересні – це пов'язано зі збором фруктів з драбини. Проте з якого дива впродовж одного тижня в одному місті з'являється чотири випадково відірваних вуха, а потім півроку – нічого, це вже годі пояснити.

Але цікавішим, мабуть, є міфологічний вимір епідемії. Слово epidemia у давньогрецькій означало, що деякі з богів приходять до людей: префікс ері- означає «над», «у напрямку до чогось», а démos – «народ». Іншими словами, це було щось, що сходило на народ волею богів, з їхньої примхи або як покарання – часто через те, що люди недостатньо їх вшановували. Особливо мстивим був у цьому сенсі Аполлон, найвродливіший з богів. Найстрашнішим він був у подоби чорного Аполлона – той розносив мор, і людям доводилося запитувати провидців, чи він уже наближається і як належним чином скласти йому шану. Та приходив він зазвичай нечасно і як заманеться...

– Тож остерігаймося Аполлона.

– Так, за життя ми розплачуємося, власне, самим життям... Знаєте, що ще мені спало на думку? Небезпечним наслідком пандемії може бути те, що життя більшою мірою перемиститься у віртуальний простір. А це був би кінець, тому що віртуально жодна цивілізація довго не проживе. Життя – контактне. Без контактів воно не може існувати, особливо життя родинне. Просто так не піде. Крім цього, життя ризиковане, небезпечне і навіть за умов найбільшої обережності закінчується смертю – не знаю нічого настільки шкідливого для здоров'я, як саме життя...

Переклала з чеської Олена КРУШИНСЬКА

ЯК У МАКОШИНІ З ВІРУСУ КОРОНУ ЗБИВАЛИ

Коли до Макошина приїздиш уперше, тобі обов'язково повідомлять: «До революції у нас тут був граф Мусін-Пушкін, заводив свої мав і насаджував дерева! Такий-то ліс – то його!». Так і повелося: хто би не хазяйнував, той і висаджує, і насаджує, і зарибнює – дбає!

Ольга ПУГАЧ

Висаджували ліс перед школою, ще до тієї війни, і горіх біля озера Безодня, і американський чорний горіх під Дедьковим, і топольки, де збираємо підберезники, і на Індії, де повно глив, і ще... ще... А за головування Валерія Кравцова у селищній раді ще й риболовлю зайняли – 2011 року запустили у Десну 50 тисяч мальків стерляді. Люблять макошинці свій край, дбають про нього! І вся та зелена краса у нашому краї – рукотворна, ну а Десна у нас – то від Бога!

А цієї весни земляки замахнулися висадити майже 4 000 саджанців дерев – і зробили це! Карантин – карантин, а озеленення – за розкладом. Утім, краще про це розкаже громадський діяч Менщини Микола Охонько:

«Перетворити жителів населеного пункту на дієву громаду – складніше, ніж виготовити високоточний механізм. Громаду може згуртувати спільна справа, але – якщо зацікавить. От тоді й процес піде, і успіх буде. Однією з таких справ може бути посадка лісу чи парку.

На цю ідею мене надихнув професор з Києва Володимир Красноловець, з яким я мав честь познайомитися у місті Мена на спільному заході. Під час нашої прогулянки Менським зоопарком він розповів мені про своє бачення розвитку України, що є близьким до ідей ООН щодо сталого розвитку суспільства. «А поки що ми, замість інтенсивно насаджувати, лише масово розорюємо все підряд: і луки, і заплави», – сказав він тоді.

Макошине – мальовниче селище Менської ОТГ, розташоване на березі Десни. У цьому році наша «зачарована» взагалі не вийшла з берегів, багато наших озер опинилися під загрозою висихання. Відомо, що листяні породи дерев, особливо вільха і верба, мають здатність піднімати рівень підземних вод і утримувати його у певному горизонті. Порадившись з односельцями, ми вирішили перевірити оту теорію професора на практиці, висадивши біля наших водойм дерева. Мо' гірше не буде?

Питання фінансів допомогло вирішити оголошення про збір коштів у всесильному Фейсбуку. Про-

Макошине. Хлопці в масках

Макошине, 2010 р.

Озеро Бистриця, Макошине

ші, до речі, надходять ще й досі. Площу під посадку підготували трактором, а із саджанцями допоміг лісничий Віктор Шиш із Соницького лісництва.

І ось, нарешті, 21 березня – Всесвітній день лісу. Врахували всі вимоги карантину, виділили кілька окремих локацій, у кожній – до 10 чоловік, забезпечили засобами індивідуального захисту (респіратори і рукавички). Протягом трьох днів до нашого заходу долучилося близько 50 чоловік.

Ми посадили за ці дні близько 4 000 дерев, серед яких – дуб, береза, верба, сосна, горіх маньчжурський, абрикоса звичайна. Біля озера Бистриця висадили більше сотні живців верб і близько 500 інших саджанців. Ця справа виявилася не такою простою. Узав бур, пробуривши дві лунки – та земля в низині цього дуже опиралася, швидко не виходило. Стало зрозуміло, що удвох з Олександром Рибенком нам того діла не впорати. Відтак я взяв до рук телефон. Ото дієвий інструмент! Оголосивши про початок флешмобу, «зроби 5 лунок біля Бистриці», я зателефонував кожному, хто був у моєму телефонному довіднику.

Під вечір усі живці були посаджені й политі.

А далі лісничий каже, що то ще не все – потрібна огорожа, бо недалеко пасовище, а там і корівки-годовниці, й коні-трудоарі, й вівці, й гуси...

Нас четверо, жигуль у поміч – і гайда по лозу на тин! Нарізали пів причепа, а Сашко й каже – як опустити задній борт, то більше влізе! Так і вчинили.

Трохи стомлені, але щасливі з повним причепом весело їдемо додому. За півкілометра до селища нас наздоганяють добрі люди – хлопці на мопеді, в руках тримають задній борт від нашого жигуля! Сміючись, пропонують забрати, бо мо' ще знадобиться?! Отакої... Але – гепі-енд!

Почали плести тин – виходить гарно! Зверху ставимо пластикову сітку – від небажаних гостей. З іншого боку – металева сітка (б/в, подарунок). З миру по нитці... Наразі вже маємо майже 20 соток насаджень!

Плануємо створити зону відпочинку в стилі «natural»: гамаки, альтанка, мангал... Є мрія поглибити озеро, запустити туди гарних «карасів» і відпочивати там душею. Мріймо разом!».

У ХЕРСОНІ ВІДЗНАЧАЛИ ДЕНЬ ТЕАТРУ ОНЛАЙН

Уперше в історії Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Куліша у міжнародний День театру глядацька зала була порожньою. А все тому, що театр, як і переважну більшість установ України, закрили на карантин через загрозу коронавірусу.

Єлизавета КРАСНІЧЕНКО

Однак, не зважаючи навіть на це, херсонські театри продовжують бути активними: майже щовечора виставляють вистави на своєму Ютуб-каналі й навіть відзначили День театру онлайн. Саме у цей день з року в рік запроваджена ними премія під назвою «Успіх» вручається кращим працівникам. Також херсонці вшановують пам'ять знакових театральних діячів міста Олега Мішукова та Євгена Матвеева, вручаючи премії їхнього імені. Олександр Книга, директор-художній керівник театру, оголосив переможців онлайн та поаплодував кожному з них. Отже, за підсумками року були нагороджені: премією відомого театального діяча, викладача та режисера Олега Мішукова – заслужена діячка мистецтв України Ірина Корольова, а премією Євгена Матвеева – заслужена артистка України Генрієтта Пташнік. Премія «Успіх» традиційно має декілька номінацій. Заслужена артистка України Ружена Рубльова, заслужений артист України Руслан Вишнівецький і балет театру були відзначені за «Творчий доробок у 83/84-му театральних сезонах». У номінації «Найкращий акторський дует» здобули перемогу заслужена артистка України Тетяна Проворова та Євгенія Кірсанова. Їхня потужна робота була представлена у прем'єрній виставі за участі Братів Капранових «Територія жінки» (режисер – заслужений діяч мистецтв України Сергій Павлюк). У номінації «Пластичне рішення вистави» була нагороджена балетмейстерка театру Ольга Саніна, вона ж – головна героїня драми-балету «Незнайка» (режисерка – Катерина Слажнева). Премію за «Оригінальне рішення вистави» вручили молодому режисеру-постановнику

Євгенію Резніченку за епатажно-сатиричну комедію «#Фейс_контроль». За «Кращий сценарій» до вистави «Легенда про дракона» премію отримав режисер-постановник Сергій Новачук. До речі, цю новорічну казку про Київську Русь подивилися всі школярі Херсона. А у номінації «Молодіжний прорив» були відзначені артисти Валерій Гайфулін, Олександр Голубев та Костянтин Рогань. Театри повернули номінацію «Кращий цех», в якій відзначили бутафорів Романа Соломчака та Анатолія Братченка. Окремо було вручено «Приз глядацьких симпатій»: кращим режисером було визнано заслуженого діяча мистецтв України Сергія Павлюка за виставу «Не турбувати», кращою актрисою – заслужену артистку Тетяну Проворову, а кращим актором – заслуженого артиста України Сергія Михайловського. Премією фестивалю «Мельпомена Таврії» був нагороджений артист Андрій Ключко.

«Ми намагалися сьогодні наповнити театр теплом і подарувати своєму улюбленому глядачеві частину наших позитивних емоцій, незважаючи на те, що це відбувалося на відстані (або онлайн). Для мене було незвично вперше за 30 років служіння в театрі бачити абсолютно порожню глядацьку залу. Але я відчував енергетику тих людей, які зовсім нещодавно заповнювали цю залу, залишаючи нам частину свого тепла і шквал аплодисментів. І, відчуваючи це, я із задоволенням спілкувався з ними. З нетерпінням чекаємо хвилини, коли залунає в холі перший театральний дзвоник, і служби театру відкривуть двері парадної частини, а театральна завіса колихнеться і відкриє вам неймовірне дійство, яке приготує для Вас театр!», – прокоментував подію художній керівник, народний артист України Олександр Книга.

Через карантин Херсонському театру довелося відкласти прем'єру – виставу «Дванадцята ніч» за п'єсою Вільяма Шекспіра, якою хотіли відзначити День театру. Та попри депресійний стан у країні, театри лишуються оптимістами і сподіваються, що до активної роботи вдасться повернутися наприкінці весни та влітку, аби з користю надолужити втрачений час.

ЛЮБИСТОК ОЛЕНИ БІЛОКОНЬ

Голос солістки Національного президентського оркестру, заслуженої артистки України Олени Білоконь нещодавно звучав на Черкащині, де відбувся вечір пам'яті Раїси Кириченко.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Олену Олексіївну поєднує з цим краєм і любов до пісні, і рідна сторона, адже співачка народилася саме у Шевченковому краї. Має від природи пісенний дар, який щедро передався їй від мами – Катерини Марківни, простої жінки-трудівниці, з якою і нині в дуеті виконують улюблені пісні.

– Олено Олексіївно, насамперед хочу Вас привітати з тим, що Ви тепер солістка Національного президентського оркестру. Вітаю! Як сприйняли виступ Ваші земляки?

– Чудово! Наш репертуар складався з пісень, які свого часу співала Раїса Кириченко. Це і «Мамина вишня», і «Ой піду я, мамо», і «Звучи, рідна мово». Власне, й сам концерт «Я козачка твоя» був присвячений пам'яті української Берегині. Відчувалася неймовірна енергетика. Адже в українській пісні закладено генетичний код нашого народу. А українська пісня здатна доторкнутися до найпотаємніших струн людської душі, вона допомагає усвідомити себе частиною національної спільноти, ототожнити себе з нею.

– Справді, спостерігаючи за Вашою творчістю, не перестаю дивуватися Вашій любові до української пісні. Звідки така щира любов?

– Від мами, Катерини Марківни. Співаю, здається, з коліски (усміхається). На сцені сільського клубу в селі Коритня, на рідній Черкащині, мене ставили на стільчик, щоб була на рівні мами, і ми співали дуетом. Мама альтом, а я їй підспівувала. Тепер моїм головним девізом є: «Взяла пісні я з маминого серця, тепер їх людям роздаю». Змалку співала пісень з матусею, змалку любила працювати – допомагати батькам було необхідно. Бо тяжко працювали батьки: мама – дояркою, тато – трактористом, і нам діставалося роботи. Хліб пекла.

Потім родиною переїхали в Лубенський район, у село Ісківці – і там сусідські бабусі розказували мені казки, на яких я виховувалася. А ще бабусі діставали зі скрині старі-старі народні костюми, в яких я і виступала.

– Про народні костюми ще поговоримо. Коли прийшов справжній успіх?

Олена БІЛОКОНЬ з донькою Лесею

– Пригадую фольклорне свято на сцені Палацу «Україна». Саме тоді наш з мамою творчий дует посів почесне перше місце в Україні. А на фестивалі «Таланти твої, Україно» наш сімейний дует припав до душі тодішньому керівнику хору імені Г. Верьовки Анатолію Авдієвському. Анатолій Тимофійович запросив до себе в колектив, де я і закінчила вокальну студію.

– Але повернімося до Національного президентського оркестру. На рідній Полтавщині Ви й раніше виступали з оркестром. З якою програмою?

– До програми естрадно-симфонічної групи Національного президентського оркестру (керівник Анатолій Молотай) були включені козацькі пісні, створені саме полтавськими авторами. Таким був задум кінського режисера Олега Марциніва. Для цього дійства були спеціально пошиті козацько-гетьманські костюми.

Тож уперше за останні десять років на Полтавщині прозвучав віночок сучасних і народних пісень, зокрема – «Мамина вишня», «Ой гарна я, гарна»... Знову ж таки, ті пісні, які співала Раїса Кириченко. Саме з Раїсою Опанасівною останній раз виступав Президентський оркестр на Полтавщині.

– До речі, Ваш голос порівнюють із голосом Раїси Кириченко. Що скажете?

– Чула про це і неодноразово... Раїса Кириченко – взірць для мене, але я не прагну її насліду-

вати. Тембр голосу, власне, українська мелодія – все це перегукується у виконавців цих пісень. Мені поталанило виступати у столиці на одній сцені з Раїсою Опанасівною. Це була справжня Берегиня української пісні.

– У Вас навіть перегукуються народні костюми. Майже до кожної пісні у Вас є свій сценічний одяг, зазвичай оздоблений вишивкою. Хто допомагає створювати концертні строї?

– Ескізи до суконь малюю сама, а далі все за майстрами цієї справи – кравчинями. Намагаюся поєднувати в одязі сучасність і давню традицію. Тож Шевченків заповіт «Чужого навчайтесь і свого не цурайтесь» і досі акту-

альний. Ми маємо відроджувати нашу культуру, українську пісню, щоб не втратити себе, свою духовну та культурну ідентичність. Це також спонукало мене відкрити в Полтаві студію «Театр народної пісні».

– Це цікаво. Що ж відбувається в студії?

– Для мене стало відкриттям, що я можу навчати людей співу. А ще приємніше те, що діти мене не лише слухають, а й чують. Утім, як на мене, головне – не лише навчити співати, а й навчити людяності, навчити любити життя, поважати тих, хто вчить нас бути щасливими.

– От-от, про щастя. В Олені Білоконь є свій рецепт щастя?

– (Пригадує). Мабуть, насамперед ми повинні любити землю, яка дала нам життя, поважати людей і вболівати за те, що робимо – чи то співаємо, чи то вирощуємо хліб. Я щаслива, що є люди, які допомагають мені у моїй пісенній творчості, вірять у мене і пишаються моїми успіхами. Більше того, моляться за мене. Я хочу, щоб моя країна була пісенною і у ній жили щасливі люди. Тому через пісню передаю посил: якщо ви відчуваєте потенціал, ідіть і творіть та створюйте новий світ. Разом! Я у своєму житті маю гарних вчителів, друзів, родину. Завдяки підтримці та їхній любові я така, якою бачите на сцені!

– Якщо мріяли, то про що?

– Любила мріяти про своє життя, бо хотіла стати артисткою і дарувати людям радість, спостерігаючи, як пісня змінює людську свідомість. З кожним роком я ставала сильнішою та цілеспрямованішою. Пісня, в якій закладено генетичний код нації, завжди змінювала людей, їхнє життя. Тому обирала нелегкі часи, створювала новий репертуар, зокрема, обирала полтавських авторів, які й надалі пишуть тексти, пісні для свого народу. Пишаюся, що Всевишній наділив талантом

створювати нове, а нова пісня – це нові емоції, які я, переживаючи їх, у пісні передаю глядачеві. Намагаюся співати про позитивне, адже пісня енергетично притягує те, про що у ній ідеться.

– Буваючи у Вас в гостях, куштувала неймовірно смачні вареники, зроблені Катериною Марківною. Справжні – полтавські! Знаю, що Ви також любите куховарити. Що полюблюєте готувати? Може, борщ із галушками?

– Борщ варю, але не з галушками, про які зазвичай запитують після концертів, коли дізнаються, що я з Полтавщини (усміхається). Я народилася на Черкащині, а моя мама – на Вінниччині... Улюблена страва – солянка та риба. Буває, готуємо разом із мамою і співаємо пісню «Край вікна любисток». До нас приєднується моя донька Лесея.

– Гадаю, що наша розмова буде неповною, якщо не згадаємо ще один підрастаючий талант – Вашу доньку, яка вже виступає на сцені разом із Вами з власною міні-програмою: гумористичною.

– Я пишаюся своєю донечкою Лесею. Складно бути мамою артистки. Інколи мені шкода донечку, яка чекає мене з концерту. Але вона мене розуміє, пишається мною і завжди наголошує, що є моєю донею. Нерідко виступає зі мною на сцені – розповідає жартівливі історії. І в неї це добре виходить.

– І насамкінець – побажання читачам газети «Культура і життя» від Олени Білоконь...

– Нам самим потрібно нарешті позбутися відчуття меншовартості й почати поважати самих себе. Нам не обов'язково кудись їхати, щоб віднайти себе й досягти успіху. Недарма народ склав прислів'я: «Де народився, там і пригодився».

Й усім серцем любити українську пісню!

Фото з архіву Олени БІЛОКОНЬ

МУЗИЧНИЙ ГУМОР ВІД ПЕТРА АНДРІЙЧУКА

Збори оркестру. Директор:
– Ось ви скаржитесь на малу зарплату. А чи знаєте ви, що цього року вона вища на 30 відсотків?
– Як?! – прогуділи оркестранти.
– Порівняно з наступним роком.

Журналіст до диригента:
– Що ви найбільше цінуєте у вашому оркестрі?
– Диригента.

По дорозі до театру дружина чоловіків:
– Ой, повертаймося! Я забула

вимкнути праску!
– Не хвилюйся – я не вимкнув душ.

Співачка:
– Мені запропонували прослухатися у «Ла Скала».
– Хто?!
– Батьки.

Зустрілися дві примадонни. Старша:
– Я мрію, щоб усе стало так, як було раніше.
– До нашого конфлікту?
– Та ні! Ще раніше – коли твого духу ще тут не було!

Нові українці їдуть у крутій «тачці».

Вмикають «музон».
– Круто! Як мені подобається оцей Чайковський!
– Це Кричевський.
– Та!.. Я їх завжди плутаю.

Перед скрипалем на безлюдній вулиці Тель-Авіва вигулює загадкова пляшка. Той від подиву заляк. Отямившись, оглянувся на всі боки, несміливо схилився і... почав обережно відкорковувати. А звідти – джін! Пропонує виконати бажання. Очі скрипала заіскрилися, уста розплилися у блаженній усмішці у передчутті близького здійснення найзаповітнішої мрії. Аби не налякати добродія, тихенько пробелькотів:
– Хочу... скрипку... Страдиварі...
– Ого?!.. Гони мільйон баксів! – відрубав джін.

ОЛЕГ МИКОЛАЙЧУК-НИЗОВЕЦЬ: «ПРАГНУ БУТИ НА ГРЕБНІ ХВИЛІ»

У Національному центрі театрального мистецтва ім. Леся Курбаса відбулася мультимедійна презентація збірки п'єс «Алхімія часу» українського драматурга Олега Миколайчука-Низовця. Історичні й сучасні, комічні й трагічні, реальні й фантастичні – такі різні, але однаково цікаві 8 вибраних п'єс одного з найзнаковіших авторів новітньої драми.

Деякі з них уже втілені на сцені – у Києві та Львові, Вінниці та Коломиї, Луцьку та Дніпрі. Деякі відомі й за кордоном: у Білорусі і Словаччині, Сербії і Македонії, Франції і США. А є й зовсім нові, які ще чекають на свій театр.

Під час презентації відбувся перегляд двох короткометражних фільмів «Видряпатися на попа» та «Український Соломон», а також відео деяких вистав автора. Пропоноване видання є спільним проектом видавництва «Світ знань» та НЦТМ ім. Леся Курбаса.

– На жаль, формат таких видань обмежений, тому до збірки увійшло лише вісім п'єс, які є різними за жанрами – це і улюблена біографічна драма, і фентезі, й історична драма, і комедія, і драма абсурду, – розповідає автор. – З огляду на назву, твори відбиралися з розумінням того, що відтепер збірка має жити окремим життям і вже за своїми законами часу... Адаже «Алхімія...» покликана не тільки долучити до таємничого, а й дати можливість зрозуміти, наскільки актуальною стала біографічна драма, яка вже нині має елементи комедії, трагедії, мелодрами, інтелектуальної драми, розкрити авторські візії недраматургічних жанрів (видіння, сповіді, метафізичної поезії), повернутися до історичної тематики з її дослідженнями та неминучими відкриттями (і у цьому контексті хочеться навести думку Романа Роллана про те, що «коли ми звертаємося до історії, то це не минуле оживає в нас, а ми самі відкидаємо в минуле власну тінь»), а також ризикнути реалізувати одні з найскладніших жанрів – трагікомедію і драму абсурду, – породжених переживаннями деформацій сучасного світу, посиленням споживацьких тенденцій, комерціалізацією усіх сфер життя тощо.

– Як Ви прийшли в літературу?

– Випадковостей у цьому світі не буває... З дитинства торував свій шлях до літератури. Мій тато Віктор Миколайчук – досить відомий поет, журналіст. Він хотів, аби син займався поезією, і з малих років залучав мене до літератури. Мої вірші друкувалися у газетах, жур-

налах, у періодиці почали з'являтися перші невеличкі оповідання. Коли подорослішав, то настрої до написання творів зник. Але з'явився інтерес до читання. До 7-го класу перечитав усю величезну бібліотеку, що була у нас вдома. Особливо захоплювала історична література.

Закінчив факультет журналістики, працював у відділі культури газети «Київська правда». У цей час почав писати верлібри. До речі, один із них став епіграфом до книжки «Алхімія часу». Потім була робота редактором на кіностудії «Київнаукфільм». У 90-ті роки через відсутність фінансування кіностудія припинила свою повноцінну роботу, але, на щастя, встиг тут зняти два художньо-документальні фільми «Видряпатися на попа» та «Український Соломон». Кінокартини мене надихнули, окрилили, дали зрозуміти, що щось виходить. Що, власне, пишу не тільки в шухляду...

Потім друзі запропонували спробувати свої сили у драматургії. Тоді саме готувалася збірка п'єс молодих драматургів «В очікуванні театру». Упорядники схвалили мій твір і запропонували написати ще. Була змога себе ще раз випробувати, тому вирішив не байдкувати і взявся за нову п'єсу. Отож у цій збірці з'явилося одразу два моїх твори – «Територія Б, або Якщо роздягатися – то роздягатися» і «Амазономахія, або Останній зойк матриархату». Обидві п'єси – комедії.

Після цих перших кроків уже не міг порвати з театром. Захопився цим видом мистецтва і тепер завжди намагаюся бути на гребені театральної хвилі.

Драматургом стати нелегко. Як на мене, ця професія вимагає певного життєвого досвіду. Рідко молоді люди входять у драматургію і одразу там завойовують міцні позиції. Хтось із драматургів раніше займався поезією, був філософом, режисером або актором. Тобто перед цим пройшли певний життєвий вишкіл.

– Пригадайте, будь ласка, першу постановку за Вашою п'єсою.

– Нещодавно у мене був творчий вечір, присвячений 20-річчю театральної драматургічної діяльності і виходу у світ першої збірки «Алхімія часу». Я багато й до цього друкувався, але то були публікації в антологіях і часописах, разом із іншими авторами.

А відлік своєї театральної діяльності починаю з 1999 року. Саме тоді у Київській академічній майстерні театрального мистецтва «Сузір'я» відбулася прем'єра вистави за п'єсою «Оноре, а де Бальзак?», яку я написав разом із Недою Нежданою.

Цікава передісторія написання цього твору. На той час був у журналістському відрядженні на Житомирщині. І людина, яка супроводжувала мене в авті, сказала, що неподалік є село Верхівня, в якому тривалий час жив Оноре де Бальзак, і там навіть є його музей. Я запитав, чи можна туди заїхати. Погодилися, але попередили, що, напевно, все буде зачинено, оскільки сільські музеї зазвичай відкривають лише з прибуттям очікуваних гостей. Ми підїхали до прекрасного маєтку, одне крило якого займав цей музей. Як не дивно, він виявився відкритим. Щось потрібно було директорці музею, вона прийшла туди саме в той час, коли ми приїхали, і погодилася провести для нас екскурсію.

Ось так я дізнався, що видатний письменник останні п'ять років свого життя фактично мешкав в Україні. Наші українські селяни жартома називала його Веселий Веприк. Дізнався й багато інших цікавих фактів. Повернувшись до Києва, запропонував Неді Нежданій взятися за цю тему разом. Загорілися. Вирішили робити...

Режисером вистави був Олександр Мірошніченко. Підібралася молода команда – Валерій Астахов, Ірина Калашникова, Сергій Мельник. Зараз це вже досить маститі актори й режисери. Ось у такому шановному нині товаристві відбулася перша прем'єра. А два роки тому відбулася ще одна постановка цієї п'єси, тепер уже в Центрі Кур-

баса. Назвали виставу «Ігри вовків бальзаківського віку». Грають інші актори, а режисер лишився той самий.

Звісно, з часом трансформується будь-яка людина, вона починає сповідувати дещо відмінні від попередніх художні погляди та смаки. Тож і нова вистава вийшла зовсім інша, багато в чому відмінна від попередньої. Хоч режисер той самий, відрізок між постановками зафіксував 17 років. Тепер навіть не можу сказати, яка з цих вистав мені подобається більше – 1999-го чи 2017-го року? Через це ми й любимо театр. За спогадами акторів-курбасівців, так само було з «Гайдамаками» Тараса Шевченка, яких Лесь Курбас ставив тричі, й кожного разу виходила зовсім інша вистава.

Власне, таким чином ми можемо спостерігати за своєю особистою трансформацією. Як змінилися наші погляди, естетичні смаки. Наскільки ми виростили чи, навпаки, знівельювали себе.

– Помітне місце у Вашій творчості посідає п'єса «Ассо та Піаф».

– Раніше ніколи не цікавився статтю Едіт Піаф, навіть мало що знав про неї. Якось актриса Ірина Калашникова запитала, чи не міг би я для неї написати п'єсу про цю співачку. Сказав, що подумаю. Через тиждень на столичному ринку «Петрівка» натрапив на книжку про Едіт Піаф, автором якої була її сестра Симона Берто. Зацікавився. Адаже у нас багато відомих людей, але мало таких, про кого написана така правдива історія.

Думаю, що Едіт Піаф знаменита не тільки своїми піснями, а й завдяки ототожненню з історією Попелюшки, яка вийшла з низів і перетворилася на принцесу. У неї було багато цікавих історій, тому поставила дилема, яку з них взяти для творення драми. На кону – Едіт та вісім знакових чоловіків, які стали частиною її життя. Брати всіх – недоцільно. Пізніше бачив постановки, де були представлені всі ці чоловіки. Але за цим форматом не відчувалося глибини людини, все виглядало дуже поверхово.

Особисто мене тоді найбільше зацікавив Реймон Ассо. Цей автор пісень до знайомства з Едіт був офіцером Почесного Легіону, мав військовий вишкіл, вважався людиною честі. Він фактично зліпив її, як колись Пігмаліон – свою Галатею. І, за класикою жанру, це геніальне творіння художника вислизує з його рук. Це була неймовірна трагедія Асо. Тому у мене п'єса навіть більше про нього, ніж про Едіт. Цікаво, що вони померли в один календарний день. Тільки Едіт Піаф – на кілька років раніше. А коли помирав Асо, то його останні слова були такими: «Я повертаюсь до тебе, Едіт».

Про все це я написав у своїй п'єсі. Вона увійшла до збірки «У пошуку театру». А через рік чи два мені телефонують із Вінницького академічного українського музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського і запрошують на прем'єру. Поставила її тоді ще майже початківець у режисурі, а нині – головний режисер цього театру Таїсія Славінська.

Через кілька років цією виставою зацікавилися у театрі «Сузір'я», але в Києві спочатку якось не складалося з режисерами. Поки не прийшов дуже цікавий актор і режисер, нині – народний артист України Тарас Жирко. Він створив прекрасну виставу. Роль Раймона Асо у ній грав Євген Нищук, а Едіт Піаф прекрасно зіграла нині вже покійна Оксана Батько. Також у виставі були задіяні Анна Тамбова і Павло Піскун. Вистава йшла з аншлагами до 2013 року. А потім з осені Євген був весь час на Майдані, а через деякий час не стало Оксани. У виставі може бути довге або коротке життя. Так само як і в людини. Приміром, у Вінницькому театрі вистава вже йде більше 15 років.

П'єсою цікавляться і нині. Нещодавно її поставив незалежний львівський театр «Око». Постановка теж вийшла успішною. Це все три різні вистави. І кожна з них по-своєму цікава.

– Напевно, знаковою для Вас є і п'єса «Квітка наяву та у снах»?

– Цей твір ще має назву «Квітка на 3 місяці». Виставу два роки тому поставила Таїсія Славінська у Вінницькому муздрамтеатрі. Ця вистава теж іде з постійними аншлагами. Її вже запрошували на фестивалі «Зірковий листопад» на Закарпатті та «Вересневі самоцвіти» у Кропивницькому.

Ми знаємо, що Квітка Цісик тривалий час боролася з онкологією. Лікарі оприлюднили суворий вердикт – Квітці залишилося жити лише три місяці. І вона вирішує за цей короткий час за власні кошти записати професійний диск з українськими піснями – віддати данину Батьківщині, яку вона бачила тільки раз у житті. Коли була ще дівчинкою, то приїздила з мамою на кілька днів на Радянську Україну.

У цій історії мене вразила самопожертва і любов до фактично незваної країни. І те, що людина може так себе віддавати. А її неймовірна любов до України відчувається у її неповторних піснях.

Знаменно, що після відведених лікарями трьох місяців Квітка не згасла, а прожила ще сім років. Медики не могли дати цьому пояснення, адже їхній вердикт був остаточним. А вона за цей час записала ще один диск українських пісень. Напевно, саме за цю самопожертву їй з неба був даний ще один дарунок – сім років життя.

Тож саме цю історію Квітки Цісик вирішив взяти за основу драми – коли вона протягом трьох місяців записує українські пісні й практично прощається з друзями, дитиною, чоловіком. Вийшла щемлива історія. Здається, мені вдалося це показати, а режисеру Таїсії Славінській та її геніальним акторам – втілити на сцені.

А взагалі, кожен драматург мріє бути у суголосі з талановитим режисером, який розуміє його п'єси. Такою близькою людиною в плані режисури для мене стала саме Таїсія Славінська.

– Якою, на Вашу думку, є роль драматурга у процесі створення вистав за його творами?

– Зазвичай драматург не втручається у творчий процес режисера. У мене є правило: якщо постановник просить допомоги щось зробити, я обов'язково відгукуюсь. Проте ніколи не втручаюсь до його творчої кухні. Кожен має на професійному рівні відповідати за свою роботу. Режисер може попросити автора дописати чи поправити якусь мізансцену. Тоді я залюбки йду на контакт. А в інших випадках з режисерами намагаємося діяти автономно.

– Що можете сказати про сучасний український театр?

– Сьогодні театр можна назвати елітарним видом мистецтва. Нещодавно прочитав результати соціологічного дослідження, що у мільйонному місті тих, хто хоча б раз у житті був у театрі, – лише 1%. А тих, хто хоча б кілька разів на рік відвідує театри, – в рази менше.

Але цей вид мистецтва дає поштовх всьому іншому. У кінематографі найкращі актори – ті, хто працює на сценах театрів. За п'єсами драматургів ставлять прекрасні кінофільми. Є режисери, які працюють як у театрі, так і в кіно. З театру все почалося, і він ніколи вже не полишить свого панівного становища.

Проте бути нині драматургом в нашій країні не так вже й просто. Адже Україна належить до тих країн, де сучасна драма не шанується. Так, цей процес пройшли й інші постсоціалістичні країни. Приміром, у Польщі в 90-ті роки ставили переважно іноземних авторів. І народ дуже кволо ходив до театру. Дійшло навіть до того, що президент Польщі звертався по радіо до співвітчизників із проханням йти у театр.

– Але останніми роками в українських театрах глядачів стало значно більше.

– Тому що люди тікають від вульгарної брутальності, яка нас оточує. І театр – це як останній прихисток. Як храм, який з давніх давен давав силу на очищення. Хоча театр – ніде правди діти – теж буває різним. Велике щастя й велика удача сьогодні не просто завітати до театру, а потрапити на хорошу виставу. Будемо відвертими, нині наш театр переживає далеко не найкращі часи.

Приміром, серед вистав за моїми творами лише одна йде на великій сцені. Це вистава про Квітку Цісик.

Усі інші вистави – на камерних сценах. Здебільшого не краща ситуація і в моїх колег-драматургів.

Зазвичай велика сцена зайнята іноземцями, класикою – будь-чим, але не сучасною драматургією. І статистика промовисто говорить сама за себе. Якщо у західноєвропейських країнах сучасна драма становить 50–60%, у США – 80%, то в Україні – 3–4%. Наші театри не зацікавлені працювати із сучасними драматургами. Вони вважають, що іноземні вистави приведуть більше глядачів.

– Ви працюєте вченим секретарем наукового відділу Національного центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса. А чим займається Ваш Центр?

– У нас кілька провідних відділів: культурологічний, драматургічний, науковий і театральний-експериментальний. Унікальність Центру полягає в тому, що вся його робота «заточена» на театральний експеримент.

Хоча потужностей у Центрі Курбаса насправді не так вже й багато. Наразі можемо собі дозволити лише кілька вистав на рік. Маємо лише малу сцену. Проте і цього вистачає для того, аби Центр акумулював театральне життя. Це єдине місце в Україні, де драматурги можуть видавати свої збірники. Коштів на це, звісно, немає. Але саме в Центрі Курбаса тільки за останні три роки видано більше 10-ти різних антологій, де представлена сучасна українська драма. Якби не це, то про неї взагалі б ніхто нічого не знав. А так вона розповсюджується, фіксується. Те, що ці збірники з'явилися, дає надію, що театри звернуться до сучасної драми.

Здебільшого ці видання здійснюємо на власному ентузіазмі. Намагаємося брати участь в якихось проектах, виборювати гранти, залучати спонсорів тощо. Шкода, що не маємо на це повноцінної підтримки.

Проте будемо оптимістами. Подібний тернистий шлях пройшли багато інших країн. Раніше там теж не помічали сучасної драми. Але відбулися певні процеси всередині держав, змінилося ставлення до культури. Влада почала опікуватися театрами. Знову згадаємо Польщу. Після того як театр цієї країни звернувся до сучасної драми, розпочалося друге його дихання. Адже громадянам країни цікаво саме те, що стосується їхнього життя.

– Що об'єднує всі Ваші п'єси?

– Автор. Адже про що б автор не писав, він пише про самого себе. Це казали ще наші древні великі попередники. У п'єсах можна легко прочитати, що це за автор, чим він живе, який у нього характер, яка він, власне, взагалі людина.

Дай Боже сили на працю. Тільки праця нам може щось дати в майбутньому. Над однією з моїх п'єс нині працюють у Центрі Курбаса.

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО

ХЕРСОНСЬКІ КУЛІШІВЦІ У СЕРІАЛІ «СПІЙМАТИ КАЙДАША»

Дванадцятисерійний серіал «Спіймати Кайдаша» режисера Олександра Німенка за сценарієм драматургині Наталі Ворожбит подивилося, за рейтингами телеканалу СТБ, що його транслював, понад 10 мільйонів українців.

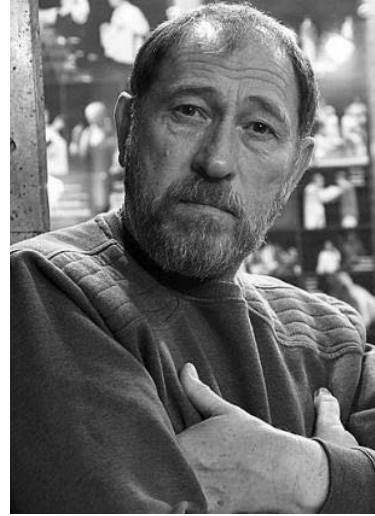
Еліза СОЛОДКА

Ця подія стала цікавим прецедентом в українському кіно-виробництві. Адже попри те, що за останні п'ять років українці звикли бачити нові цікаві українські фільми, телебачення вперто залишалося проросійсько-ніжним із вкрапленнями радянської спадщини. Наталка Ворожбит добре відома у театральному світі, зокрема – своєю пристрастю актуалізувати українську класику, тобто переробляти її на сучасний лад. Так, у Національному академічному драматичному театрі імені Івана Франка у Києві можна побачити виставу «Квітка Будяк» за її п'єсою, створеною за мотивами драми Миколи Куліша «Маклена Граса», у Чернігівському обласному академічному українському музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка – виставу «Вій. Докудрама» за мотивами творів Миколи Гоголя тощо. Ці постановки успішно йдуть у театрах і збирають аншлаги. Та незважаючи на це, за словами Наталі Ворожбит, їй довелося довгенько оббивати пороги українських телерадіокомпаній, які не вірили в те, що українцям буде цікавий український контент (абсурдно, чи не так?). Ніхто не очікував, що екранізація сценарію за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» буде такою успішною. Диво сталося – в Україні з'явився серіал, де можна побачити реалії нашого часу на прикладі однієї родини: історія розпочинається 2004-м роком і закінчується 2014-м – Революцією Гідності та початком війни.

З одного боку, серіал «Спіймати Кайдаша» – це один із методів каткування українських філологів, адже герої переважно говорять суржиком. Хоча навіть тут є своя градація: що «високодуховніший» герой – то менше російських слів у його мові (у Лавріна і Мелашки чистіша мова, ніж у Мотрі й Карпа). А з іншого боку, якщо відкинути питання мови і звернути увагу на побут, деталі, підтексти, то після перегляду кожної наступної серії все гучніше хочеться кричати: «Вірю!».

КУЛІШЕВА СІМ'Я ЗІБРАЛАСЬ У КАЙДАШЕВІЙ

2018 року на сцені Херсонського обласного академічного му-

Віктор ЖДАНОВ

зично-драматичного театру ім. Миколи Куліша з'явилася сучасна інтерпретація «Кайдашевої сім'ї» – вистава «Кайдаш & Sons» головного режисера театру, заслуженого діяча мистецтв України Сергія Павлюка за п'єсою Наталі Блок. Вистава теж віддзеркалювала сьогодення, хоча місце дії було перенесено із села Семигори у Залізний Порт. «Ідеї літають у повітрі, тому їх потрібно своєчасно втілювати. Я давно знаю Наталю Ворожбит і ціную її творчість. Над осучасненням усім відомої історії наш театр

Олена ГАЛЛ-САВАЛЬСЬКА, народна артистка України

теж свого часу працював, адже ми випустили виставу «Кайдаш & Sons». Однак, серіал «Спіймати Кайдаша» мені було цікаво дивитися не тільки через це. Справа у тім, що там знялося дуже багато артистів, які працювали, а деякі й працюють, у нашому театрі. Це і головний герой, Кайдаш – Віктор Жданов. Він прийшов у наш театр у 1988 році й за дуже короткий термін став провідним актором, а потім пішов далі будувати кар'єру. Це і Василь Чорношкур – народний артист України, який все життя пропрацював у нашому театрі, пішов на пенсію і зараз продовжує свою діяльність як кіноактор (він знявся в епізоді – сцена у клубі), це і наш херсонський режисер Андрій Май (епі-

зод на шоу талантів, продюсер), становлення якого відбулося теж у нашому театрі, а нещодавно Андрій спільно з театром робив цікавий українсько-німецький проект, це і Сергій Кишко, який теж свого часу був провідним артистом нашого театру, на ньому трималася половина репертуару (він зіграв хлопця з До-нецька), ну і, звісно, незрівнянна, фантастична народна артистка України Олена Галл-Савальська, яку ви можете побачити у ролі Фаїни Раневської (вистава «Два серця»), Баби Прісі («Баба Пріса, або на початку і наприкінці часів»), Мами («Шість страв з однієї курки») тощо. Олена Ігорівна зіграла роль голови села. Мені приємно було побачити наших артистів у цьому серіалі, я втішений, що вони відбулися не тільки як театральні актори, а й як кіноактори», – поділився своїми враженнями директор-художній керівник Херсонського театру Олександр Книга.

«ІВАН НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ НАПИСАВ СПОЙЛЕР СЕРІАЛУ «СПІЙМАТИ КАЙДАША», – БРАТИ КАПРАНОВИ

Цікаво, що відгуки від інтелігенції та творчої спільноти масово почали сипатися вже після завершення трансляції серіалу. Просто ті, хто відвідував прем'єри українських фільмів протягом п'яти років, не дивляться ТБ. Та й мало хто вірив у те, що по телевізору можна побачити щось про Україну і життя українців. Про те, що має вийти цей серіал, я дізналася від Олени Галл-Савальської, коли вітала її із дебютом у фільмі «Віддана», де актриса виконала епізодичну роль (продавчиня лінів). Тоді Олена Ігорівна розповіла про зйомки в Києві та про теплі зустрічі на майданчику зі своїми херсонськими колегами. Загалом, не тільки херсонці, а й уся акторська команда зіграла добре. Зокрема, хотілося б виділити гру актора Тараса Цимбалюка (Карпа), якого ми нещодавно оцінювали за роботою у стрічці «Чорний ворон». Зіграти холоднорського отамана, а потім агітатора за Януковича, і в обох ролях бути переконливим – це свідчить про високий професіоналізм.

«Спіймати Кайдаша» – серіал, який повинен побачити кожен українець (тим паче під час карантину). Це історія без прикрас про реальне життя та виклики, які воно нам посилає. Серіал вдало віддзеркалив непростий період нашої історії, яку ми продовжуємо писати кожним вибором і вчинком.

У СТОЛИЦІ ПОКАЗАЛИ ІСТОРІЮ УКРАЇНИ В ОБРАЗАХ СУЧАСНИХ ХУДОЖНИКІВ

У виставкових залах Центрального будинку художника Національної спілки художників України відбулася вже дев'ята Всеукраїнська художня виставка «Україна від Трипілля до сьогодні в образах сучасних художників», присвячена утвердженню духовної незалежності України. У виставкових залах було представлено майже 300 творів мистців з усіх регіонів країни.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

В експозиції IX біенале мистецтва історичного живопису висвітлювалась уся наша історія від найдавніших часів – Трипільської культури, скіфського періоду, Давньоруської держави, козацького періоду, доби Тараса Шевченка, УНР, радянської окупаційної влади і аж до нинішньої «гібридної» війни путінської неоімперської Московії проти незалежної України. Глядач, ідучи залами, неначе мандрує від століття до століття, бачить, «перечитує» у мистецьких образах усю історію народу. Академік Дмитро Степовик зазначив під час відкриття експозиції: «Наші митці працюють на найвищому світовому рівні. Виставка показує, що українське мистецтво процвітає. Подібних творів немає більше ніде у світі. Ми зберігаємо те, що є найціннішим, – правильний академічний малюнок, композицію, колорит, який виражає українську душу».

Скульптурна композиція Анатолія КУЩА «Христос і антихрист» – алегоричне уособлення нашого духовного протистояння ворогу

Наскрізною темою виставки, як зазначив її куратор, відомий художник Олександр Мельник, є духовність. Спочатку вона виявлялася в язичницьких віруваннях наших предків, а з прийняттям Руссю християнства все духовне життя зосередилося навколо Церкви. На жаль, свою духовну незалежність нам завжди доводилося захищати так само, як і державну, бо друга без першої – неможлива. Це добре розуміли й розуміють наші вороги й тому знову намагаються не допустити відродження та визнання у світі незалежності Православної Церкви України. За словами

Олександра Мельника, цьогоорічна виставка присвячена видатній історичній події – наданню Україні Томосу про автокефалію Церкви. Серед робіт, що показують духовний шлях нашої держави, – «Томос» В. Кабаченка, епічне полотно «Будівничі Українського Православ'я» Василя Корчинського, ікона «Покрова Богородиці», створена Мариною Соченко для військової каплиці на Аскольдовій могилі, а також інша робота цієї цікавої художниці – «Молимося за Україну», картини «Пам'ять про Аскольдове хрещення» (В. Троценко), «Козелецький монастир» (В. Шуліка), «Кирилів-

Куратор виставки, художник і громадський діяч Олександр МЕЛЬНИК (ліворуч) і художник Олесь СОЛОВЕЙ із художницею Вірою БАРИНОВОЮ-КУЛЕБОЮ біля її Шевченкіани

ська церква» (Г. Кириленко-Бараннікова), «Святі гори» (В. Копайгоренко), «Молитва за Україну» (Т. Ткач), «По образу і подобию» (О. Мельник).

Алегоричним уособленням нашого духовного протистояння ворогу може бути скульптура Анатолія Куща «Христос і антихрист». А скульптури Куща «Княгиня Ольга», «Володимир Хреститель», «Ярослав Мудрий», «Петро Могила» гідно представляють тих державників, хто проповідував, утверджував і захищав християнство в Русі-Україні.

На виставці була представлена ціла галерея образів українських церковних діячів різних періодів. Це портрети митрополита Василя Липківського, патріарха Володимира (Романюка) роботи Леоніда Гопанчука, образ патріарха Філарета (Денисенка), створений Миколою Кутняховим, портрет митрополита Епіфанія (Думенка) роботи Олексія Григорова і портрет Блаженнішого Любомира (Гузара) роботи Богдана Ткачика. Ви-

сохудожні полотна показують глибину українського православ'я, красу церковних традицій, зокрема іконопису та храмобудування.

Екс-міністр культури Ігор Лиховий наголосив, що на виставці зібрано роботи видатних українських художників: «Тут представлена мисляча, високодуховна, воююча Україна. Україна, яка ніколи не відмовиться від заповіту творців нації! Це – геніальні речі, що мають бути представлені у музеях. На жаль, наші музеї фактично не мають коштів, аби закупити представлені твори, у тому числі й роботи класиків української образотворчості, які вже відійшли у засвіти: Миколи Стороженка, Олександра Івахненка, Веніаміна Кушніра, Івана-Валентина Задорожного, а також видатних майстрів сучасності Віри Баринової-Кулеби, Володимира Пасівенка, Феодосія Гуменюка, отож після закінчення виставки полотна повернулися до майстерень видатних майстрів».

ВИСТАВКА СКЛЯНИХ ОБ'ЄКТІВ ЯНА ЗОРІЧАКА

У Національному музеї українського народного декоративного мистецтва відбулася надзвичайно цікава виставка скляних об'єктів словацько-французького митця Яна Зорічака.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Один із піонерів міжнародного студійного руху, він належить до найвідоміших художників-склярів світу. У Франції та поза її межами було проведено вже понад вісімдесят його персональних виставок. Кураторами київської виставки стали генеральний директор Національного музею українського народного декоративного мистецтва Людмила Строчкова та ди-

Куратори виставки – директор Музею скла у Львові Михайло БОКОТЕЙ та генеральний директор Національного музею українського народного декоративного мистецтва Людмила СТРОКОВА (друга зліва), – представляють відвідувачам твори Яна ЗОРІЧАКА

ректор Музею скла у Львові Михайло Бокотей.

На виставці було експоновано 19 робіт, частина з яких виконана в авторській техніці, роз-

роблений Яном Зорічаком наприкінці 80-х – на початку 90-х років. «Твори виконані з оптичного скла, що в українському художньому склярстві трапляється

надзвичайно рідко. Серія «Небесні квіти», представлена на виставці в музеї, становить вагомий частку доробку художника; сам автор встановив одну з робіт навіть на Південному полюсі», – зазначив на відкритті виставки Михайло Бокотей.

У Києві твори Яна Зорічака презентуються вперше. У Львові ж персональні виставки митця проходили двічі – у 1995 та 2019 роках, у рамках міжнародних симпозіумів гутного скла. Перша виставка стала однією з найвідвідуваніших в історії Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького.

Виставка розмістилася на першому поверсі Національного музею українського народного декоративного мистецтва

НА ШЛЯХУ ДО НОВИХ ТВОРЧИХ ЗВЕРШЕНЬ

Олегові Олексюку – 50

Відомий український письменник, драматург і перекладач, журналіст і громадський діяч, заслужений працівник культури України Олег Васильович Олексюк 21 квітня 2020 року відзначає свій золотий ювілей.

Народився Олег Олексюк 21 квітня 1970 року в робітничій родині в Олешках (тоді – Цюрупинськ) на Херсонщині. Виршувати почав ще змалку. Часто-густо вчителі вголос зачитували його контрольні роботи з української мови, адже вони відрізнялися від інших філософськими образами, цікавими поетичними знахідками. Обдарований юнак уже в 15 років керував творчим колективом школярів: на районному та обласному конкурсах художньої самодіяльності учнівської молоді вони виконували пісні Олега Олексюка, а акомпанував їм на баяні сам автор. Навчався Олег у Цюрупинській середній школі №1 (1977–1987), Цюрупинській Дитячій музичній школі (1982–1987), Херсонському училищі культури (1987–1991), Херсонському державному педагогічному університеті (1994–1999), Національному університеті «Кієво-Могилянська академія» (2006–2007) та Київському національному університеті культури і мистецтв (2018–2020). Працював пан Олег директором Миколаївського сільського Будинку культури Великопетиського району Херсонської області (1991–1992), викладачем музики та співу Цюрупинської гімназії (1992–1999), керівником студії «Літературна творчість» Малої академії наук при Херсонському обласному Палаці творчості дітей та юнацтва (1999–2001), головним спеціалістом навчально-методичного центру управління культури і мистецтв Херсонської обласної державної адміністрації (2001–2003), головним продюсером Продюсерського центру «Мега-шоу» (2003–2005) – і всюди його супроводжувало поетичне слово.

Надрукувавши у Херсонському просвітянському видавництві свою першу поетичну збірку «Ти – Україна» (1995), Олег Олексюк розпочав свій поступ у вирі книговидання. Нині він є автором понад 20-ти поетичних і прозових збірок, серед яких і «Арія струмка» – збірка поезій, що поклала початок перебуванню пана Олега у лавах Національної спілки письменників України (від 2005 року). А поетична збірка «Від берега “Я” до пристані “Ти”» здобула першу премію Всеукраїнського літературного конкурсу імені Володимира Дроцика (м. Червоноград Львівської області). Ціла низка книжок з авторської серії «Юльчина бібліо-

течка» набула великої популярності у дитячої читацької аудиторії. Про це свідчить кілька перевидань поетичних мініатюр «А у нас був Тарас» і поетичних розмальовок «Я для мами намалою» та «Аби не плакало», а також вихід у світ збірників з нотами «Школа-Либідко», «Переспіви пісень Кота Леопольда» і «Творчий час». Олег Олексюк є автором збірки статей «До “Просвіти”» (1998), збірки нарисів «Запрошуємо до духовної скарбниці Голопристанщини» (2015) та збір-

засновник, тривалий час – голова правління Цюрупинської районної організації Суспільної Служби України (1999–2016), засновник і голова правління громадської організації «Українська Хата – талантами багата» (від 2019 року), він проводить величезну кількість громадських заходів, що сприяють розвитку громадянського суспільства і української державності на Херсонщині. Це він 1995 року зорганізував і провів всеукраїнську краєзнавчу конференцію, яка

Засновники Української Хати

ки передмов «На крилах “Просвіти”» (2008). Декілька перевидань витримала його перша наукова книжка – літературно-мовознавче дослідження «Поетика творів Миколи Братана» (1999, 2004).

Як головний редактор обласної газети «Молодь Херсонщини» (від 2005 року) і автор понад 450 статей у ЗМІ обласного, всеукраїнського та міжнародного рівнів Олег Олексюк був прийнятий до Національної спілки журналістів України (2017).

Олег Васильович є надзвичайно активною особою. Засновник і перший голова відродженої Цюрупинської міської організації Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка (1992–1996), засновник і перший голова Херсонського обласного осередку громадської організації «Молода Просвіта» (1996–2000), засновник і постійний голова правління Цюрупинської районної дитячої організації «Літературно-мистецька лабораторія “Чиста криниця”» (від 1992 року),

повернула олешківцям ім'я незаслужено забутого поета і художника Юхима Михайліва. Це він створив на допомогу талановитій молоді Таврії факультет довузівської підготовки Львівського політехнічного університету, що впродовж 1993–1996 років посприяло вступу до престижного вишу на пільгових умовах понад сотні абітурієнтів з Півдня України. Ще у далекому 1999 році Олег Олексюк заснував Відкритий конкурс молодих літераторів «Покоління – XXI», який проводить і тепер. Від 2016 року він проводить Відкритий благодійний конкурс-фестиваль українського слова «Відлуння душі» пам'яті Наталі Коломієць, де щороку понад 300 творчих особистостей з 5–8 областей України змагаються за звання лауреата у номінаціях «Поезія», «Вокальне мистецтво» та «Композиторське мистецтво».

Олег Васильович активно провадить на Херсонщині видавничу діяльність. Понад 200 книжок він відредагував і видрукував у

Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта», яку очолює від 1998 року. Саме завдяки йому тут вийшло друком понад 500 видань, серед яких 6 випусків альманаху «Молода Муза» (головний редактор Олег Олексюк), 5 випусків тематичного альманаху «Голос Батьківщини» (головний редактор Олег Олексюк), 2 випуски літературно-просвітницького альманаху «Голопристанська Litterra» (головний редактор Олег Олексюк), 15 випусків альманаху «Вісник Таврійської фундації» (головний редактор Іван Немченко), 5 випусків молодіжного альманаху «Вишиванка» (перший редактор Вадим Лубчак), 14 випусків літературного альманаху «Елінг» (головний редактор Микола Каляка), 9 випусків альманаху дитячої та юнацької творчості «Чиста криниця» (головний редактор Олег Олексюк), перший випуск альманаху «Мазепа і Херсонщина» (головний редактор Олег Олексюк), перший випуск літературного альманаху «Літературний Херсон» (головний редактор Олег Олексюк), «Історія “Просвіти” Херсонщини» у 2-х томах, повне зібрання творів Валентини Наумич у 2-х томах та «Книга пам'яті: Голодомор 1932–1933 років» (головний редактор видань Олег Олексюк).

Перебуваючи на високих посадах заступника голови (2010–2011) і начальника відділу культури (2011–2016) Голопристанської районної державної адміністрації, Олег Васильович сприяв розвитку літературно-мистецьких традицій краю, започаткувавши щорічний районний конкурс читців творів Тараса Шевченка (від 2014 року), створивши умови для заснування Чулаківської дитячої школи мистецтв (2013) та Новозбур'ївської дитячої школи мистецтв (2016), продовжуючи разом із колегами проводити на теренах Херсонщини Всеукраїнський дитячий фестиваль бандуристів «Таврійські зустрічі» (2011–2016) та Всеукраїнський благодійний фестиваль народної творчості «Купальські зорі» (2011–2014), районний конкурс дитячої творчості «Чарівна кладочка» (2011–2016) і районний конкурс сімейної творчості «Тепло сердець» (2011–2015). У листопаді 2011 року Олег Олексюк започаткував і щомісяця до жовтня 2016 року проводив на базі Голопристанської районної книгозбірні засідання літературно-музичної кав'ярні «Голопристанська Litterra», а з 1 грудня 2018 року і дотепер проводить у світлиці відділу мистецтв Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара засідання арт-лабораторії

«Українська Хата – талантами багата» і, з вересня 2019 року, заходи у рамках проекту «Самоцвіти України».

Олег Олексюк активно долучився до організації перших засідань літературної кав'ярні «Litterra» у Херсонській обласній книгозбірні для юнацтва імені Бориса Лавренюва (від 2010 року) та молодіжних літературних засідань «Поетичної шафи» (від 2017 року). Його авторитет і професіоналізм сприяє фаховій оцінці поетичних знахідок юних та молодих літераторів. Пана Олега не раз запрошували до складу журі Всеукраїнського конкурсу дитячої поезії «Джерельце» імені Йосипа Курлати у місті Северодонецьк Луганської області (2002–2013), Всеукраїнського конкурсу-фестивалю військово-патріотичної творчості «Оберіг» у Херсоні (2002–2019) та міського конкурсу на здобуття літературної премії імені Анатолія Бахути у місті Нова Каховка Херсонської області (2017–2019). Він неодноразово очолював журі міського конкурсу-фестивалю дитячої та молодіжної творчості «Дотик до чуда» у Новій Каховці, Відкритого конкурсу молодих літераторів «Покоління XXI» у Херсоні та міського конкурсу читців творів поетів-просвітян «Запалені серця» у Каховці.

За багаторічну плідну працю просвітянин Олег Олексюк 2002 року був нагороджений найвищою нагородою Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка – медаллю «Будівничий України», а 2011 року – медаллю «За заслуги» Всеукраїнського фонду ветеранів Збройних Сил. Неодноразово був нагороджений почесними грамотами Херсонської обласної державної адміністрації та Херсонської обласної ради, Голопристанської районної державної адміністрації та Голопристанської районної ради, Голопристанської міської ради та Херсонської міської ради. А 2018 року Указом Президента України Олег Олексюк був удостоєний високого звання «Заслужений працівник культури України».

Одружений, має доньку Юлію (1994 р. н.). Дружина Оксана Володимирівна Олексюк започаткувала серію видань у десяти частинах «Слово про побратима по перу» і допомагає чоловікові в організації та проведенні засідань арт-лабораторії «Українська Хата – талантами багата».

Олег Васильович Олексюк продовжує свій переможний шлях на літературну Говерлу і щороку тішить читачів новими творчими звершеннями. Тож хай йому щастить!

Василь МЕЛЕЩЕНКО,
поет і журналіст, заслужений працівник культури України

НАДІЯ КРАСОТКІНА: «З УКРАЇНОЮ В СЕРЦІ»

Часто, шукаючи на просторах Інтернету вірші про природу, натрапляла на вірші Надії Красоткіної. Ще й подумалось: вірші цієї поетеси, без перебільшення, відповідають прізвищу – надто красиві!

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Здавалося, написані просто, але з великою любов'ю до кожної квіточки, до кожної травинки. А нещодавно побачила, що її вірші про рідну мову надруковані нарівні з творчістю Володимира Сосюри та Максима Рильського. За фахом Надія Красоткіна – учителька початкових класів із багаторічним досвідом, мешкає в Луцьку. Відома серед освітян як неординарний педагог, письменник і музикант.

– Пані Надіє, я дуже зраділа, що могу не лише читати Ваші прекрасні вірші, а й тепер спілкуватися. Розкажіть трішки про себе!

– Про себе що мені вам розкажати? / Уже на пенсії, але пишу про все... / Світ пригорнути хочеться, обняти, / А він кудись у безвість нас несе...

– От і розкажіть, який світ хоче пригорнути Надія Красоткіна.

– А мій світ сповнений краси і дива. Для мене навколишній світ – це надзвичайна, неймовірна і чарівна казка, і я все це безмежно люблю, вмю бачити красу, відчувати подих вітру і аромат квітів, мене захоплює кожне живе створіннячко, чарує пташина пісня, дивує перлиста і дзвінка роса на траві на світанку, радує кожна рослинка, й усе це разом дарує мені справжнє диво, наповнює душу ніжністю і трепетом. І так було завжди, скільки

себе пам'ятаю. Та й росла я у чарівній красі, у Волинському краї. У Ковелі завжди було багато чарівних куточків – це спокійна річка, квітучі долини, верби над водою, дзвінки струмочки, в яких водилися в'юни, а навесні все це наповнювалось яскравими кольорами квітів, неймовірними пахощами і дивовижними піснями птахів. І ця краса сповнювала моє серце любов'ю і щастям...

– Справді, у Ваших віршах відчувається велика любов до природи... Поряд із цим і Ваша велика любов до рідної мови – і як педагога, і як поета. Розкажіть, будь ласка, про свій творчий шлях.

– Пропрацювала у школі 45 років вчителем початкових класів. У школу, як не дивно на сьогодні, я пішла за покликанням. Дуже любила дітей, з ними у мене завжди були хороші стосунки і взаєморозуміння. Мені завжди хотілося не тільки навчити дітей, а й виховати з них чудових, добрих і мудрих людей. Тому я не лише писала для дітей вірші, виховні заняття, свята, а й проводила все це у школі. Тепер не раз мої учні згадують ці свята з щирою усмішкою, ніжним теплом і з ностальгією... Бо роки проходять, а в серці залишаються найсвітліші моменти з прожитих років. А свято у школі – це були

щасливі миті для дітей, бо вони навчилися любити все наше рідне, українське: слово, поезію, красу природи, традиції, пісні, таночки, народні прислів'я та приказки, билини і казки свого народу. У мене є видані книжки з віршами, сценаріями свят, виховними бесідами, казками – їх більше десятка. З останніх книжок – це збірка віршів про українську мову, рідний край, шкільне життя «З Україною в серці».

– Власне, про цю збірку давайте і поговоримо. На яке коло читачів вона розрахована?

– Гарна книжка, яка завжди може стати в нагоді не лише вчителю, а й дітям і молоді. Та її видали невеликим накладом для програми «Інтелект України». Хотілося б іще багато книжок для дітей та підлітків видати, бо матеріалу дуже багато і він потрібний і школярам, і вчителям, але у мене на це нема коштів, а державі це сьогодні й не треба... А у мене за дітей душа болить, адже сьогодні дуже змінився акцент у вихованні в негативний бік. Складається враження, що діти нікому не потрібні й ростуть собі, як бур'ян при дорозі – хто не йде, той скубне... На мою думку, сьогодні треба звернути найбільшу увагу на виховання дітей і в сім'ї, і в школі, і в громадських місцях усього суспільству. Просто змінити докорінно погляди на виховання дітей. Це моя думка.

– Які твори надруковані у збірці «З Україною в серці»?

– До збірки відібрано твори, які змушують задуматися над складним історичним шляхом, який пройшла рідна мова, зрозуміти її силу та невмирущість, замислитися над глибоким змістом кожного слова, сповненого любові до рідного краю, чарівливої краси природи України. Друга частина збірки звернена до дітей, учителів, батьків. У книзі розкрито

емоційно-ціннісне ставлення до вічної проблеми «батьки та діти; батьки – діти – вчителі», вона закликає діяти за законами добра й любові.

– Якими словами Ви б сказали про українську мову?

– Наша українська мова свята, рідна, древня, поетична, велика, рясна, гарна, приємна, найкраща, світла, прекрасна, мелодійна, наймиліша, дзвінка, найдорожча, весела, дивна, чарівна, ніжна, неповторна, крилата... Ці дорогі нам слова валять дівчурі ширістю, красою художнього слова та простотою, за якою ховаються зовсім не прості думки.

– Хочеться відмітити те, що збірка вирізняється щедрістю лексики і фразеології.

– Наша мова надзвичайно багата! У ній є понад 256 тисяч слів. А скільки є народних приказок, прислів'їв – не перелічити! Пам'ятаю, що моя мама завжди вживала їх у мові, та так дотепно і влучно, що не треба було більше нічого й казати дитині, і так було все зрозуміло. Дуже шкода, що я їх у свій час не записувала. По молодості думала, що я все це завжди пам'ятатиму, проте час стирає багато чого, що вже не повернути. Хочеться, щоб діти сьогодні взяли за звичку вживати у мові українські народні прислів'я та приказки, порівняння, аби збагатити свою мову та розмовляти українською красиво й вишукано.

– До речі, серед поетичної творчості у Вас є пісні мовної тематики?

– Так, у мене є трохи пісень про мову. Я з дітьми готувала свято рідної мови: «Мова рідна моя, не мовчи», а пісень про мову не було, от я і написала – тобто я наспівала, а моя вчителька музики Аня Матрахова їх записала нотами, бо сама я не вмю записувати пісні, на жаль. А тоді діти і вчителі їх заспівали на святі, було

здорово! А ще на мої вірші написав пісні про мову дитячий композитор Микола Ведмедеря. Та й не тільки про мову, а про все на світі – є понад 80 його пісень на мої вірші.

Та й інші композитори пишуть пісні на мої вірші. От учора написала вірш «Я вам сонце подарую», а сьогодні вже Сергій Овдієнко написав веселу й гарну пісеньку, ось зараз її слухаю!

– У Вашій збірці простежується й історичний контент. Що ще раз підтверджує, що мова – це духовний скарб...

– Так, мова – це духовний скарб нашого народу, генетичний код нації – і як не стане мови, як ми її втратимо, то не буде й нас, українців, не буде цього чудового, дивовижно чарівного, казкового краю – України. Тому я звертаюся до всіх людей: бережімо, плекаймо свою рідну, багатостраждальну мову, плекаймо кожне українське слово, розмовляймо гарно і вишукано! Бо українська мова найчарівніша, найбагатша, наймелодійніша серед усіх мов світу. А головне, вона наша, рідна, своя!

– І наостанок, позаяк найбільше ми говорили про українське слово, процитуйте, будь ласка, вірша про мову.

*Плекаймо кожне слово, що летить
Із наших вуст у простори космічні...
Бо добре слово може оживить
І зачепити струни ті музичні,
Що в нас в душі... І чари оживуть,
І пісню чудовою поллються.
Й людей на крилах пісні понесуть,
Бо інші душі палко відгукнуться
Й в унісон – і пісня задзвенить,
Полетять дивовижно над землею,
І доброта пригорне нас умиць,
Зворушена вся пісню тією.
Тож добре слово в білий світ несіть,
Нехай воно чарівністю вібрує.
З любов'ю й добротою вік живить,
Й свята Земля хай добре слово чує.*

Фото з архіву Надії КРАСОТКІНОЇ

ХТО З МУДРИМИ ХОДИТЬ, ТОЙ МУДРИМ СТАЄ

Рефлексії: спроба вдумливого прочитання Миколи Петренка

Мудра людина, людина праці – поет осмислює істини життя, записані понад сімсот років до нашої ери.

Слово життєвої мудрості поета дієве, і марно він на 95-му році життя захоочує читачів: «Іди до мурашки, ліноху, поглянь на дороги її – й помудрій...» (Микола Петренко. Наслухаючи Соломонові Приповістки. Буковинський журнал, ч. 1 (115), 2020. – С. 4–9). Древні знали, писали, нам – пізнавати. Життєві дороги нищили, ламали паростки людяності, творчі задатки людини –

поета Миколи Петренка, але не звалили, не озлобили, а лиш загартували його. Поет усвідомлює просту істину: сенс буття людини – у «Богопізнанні», плеканні інтелекту, духовності у процесі осягнення форми життя з Богом:

Не зачіпай – це вічне, це святе,
Одягнене у сонцесяйні шати:
Ні, Бог не те, що знаю я, не те –
Бог те, чого мені повік не знати.

Наші знання відносні, і про Бога ми не знаємо нічого або дуже мало. Від 1934 року відома теорема австрійського професора Курта Геделя про неможливість дослідити до кінця всі процеси будь-якої замкненої системи, не вийшовши за її межі. Сьогодні ми не можемо вий-

ти за межі нашої Сонячної системи, а Всесвіту – й поготів, бо за його кінцем – початок. У Всесвіті – Бог, Його Дух всюди й в усьому, і ми маємо змогу співпрацювати з Ним, користати з Його дії, якщо наші помисли не суперечать логіці буття. Бог – Абсолют, великий згусток енергії ідеального вакууму; Ним є і за Його допомогою все творить: «Він понад хаос, саяво із п'ятми, / Він племінкий – ні сумніву, ні плями...».

«БО ХТО ЗНАХОДИТЬ МЕНЕ – ТОЙ ЗНАХОДИТЬ ЖИТТЯ...»

Релігія – річ соціальна. Віра – річ індивідуальна. Віра – це цілісний

комплекс наших знань і розуміння не бачених очима об'єктів; це те, що неможливо цілісно сприйняти за допомогою наших п'яти органів сприйняття навколишнього світу, до кінця зрозуміти й осмислити. Тому конфесії, різні релігійні общини – чисто людське, земне – не можуть наблизити людину до Бога. Віра – це дія, яка базується на знаннях, щоденній важкій праці над собою на дорозі з «особистим хрестом» на «свою Голгофу». Намагаймося пізнати Абсолют любові:

Шукаю Бога. А Його – ні краплі...
А я шукаю Бога і знайду!

.....

Веди мене, веди, моя дорого!

Туди, де мрійно, де не хтось, а Він!

«А МИЛІСТЬ ТА – ПРАВДА ДЛЯ ТИХ, ХТО ОРЕ ДОБРО...»

Поет сторінка за сторінкою перечитує Приповісті й тлумачить своїм словом вічні істини життя: «Шукаю Бога – як мені без Нього?». Живемо у часи-звичай, коли духовний рівень людської цивілізації і науково-технічного прогресу – протилежні речі. Людство не розуміє того, що за все, що маємо, мусимо вести постійну духовну й фізичну боротьбу. Людське щастя здобувається важкою щоденною працею: «Хто ти – щастя? Впрягайся в хомут, / Будем разом тягнути орано». Яке глибинне розуміння сутності речей: «Борітеся – побо-

«ДЕ ДУХ ГОСПОДНІЙ, – ТАМ ВОЛЯ»

Рефлексії на повість Марії Людкевич «Сповідь вільної жінки» з книги «На гойдалці дня і ночі»

Із означень слова «вільний» можна вибрати таке: це той, який звільнений від певних обов'язків, який не терпить обмежень, якому ніщо не стоїть на перешкоді, свободолюбний... І що ж? «Насолоджуюся самотністю, особливо вечорами... Треба в щось вірити, щоб гідно вижити» (Надя, с. 255). А як жити з такими думками? «Якби з ким сісти хліба з'їсти, / Промовить слово, то воно б...» (Тарас Шевченко).

Надю, Надю: «Я часто думаю над тим, чому зникає любов, ця невидима божа сила, що єднає двох... А де ж та правда і совість, якщо кожен підходить до них зі своїми мірками: мені можна, тобі – ні» (Марія, с. 257). Прислухаймося до порад Марії, бо логіка буття – це коли добре мені, то й добре моєму ближньому. Логіка – це не «хитрість світового розуму» (за Гегелем), щоб користуватися індивідуальними інтересами і пристрастями для досягнення своїх цілей, бо ще Сенєка вчив жити для інших, якщо хочеш для себе жити...

А тепер порозуміємо над назвою статті. Бог є Дух. Бог – Абсолют, згусток енергії ідеального вакууму; ним є і за його допомогою все творить. У книжці Мічіо Кайку «Фізика майбутнього» є розділ «Нанотехнології» (Все з нічого?); за Луї Пастером, «Значення безмежно малого безмежно велике». «Безмежно мале» – це вакуум чи порожнеча? Вчені Білоруської академії наук дійшли висновку, що ідеальний вакуум володіє колосальною енергією. Як її опанувати? Чи може її задіяти Той, що створив усе і всіх? Чи здатні ми це бодай зрозуміти? Та хай там як, але в нас достатньо розуму для того, аби розважати над наступним текстом, щоб мозок наш працював

і захоплювався прочитаним: «Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталося видиме» (Послання ап. Павла до євреїв 11:3). Що ще? У кожній живій істоті, як і дерева, рослини (яким чином вони мислять, ми не знаємо і не маємо змоги дослідити доступними методами), є невеличка, крихітна частинка Божого Духу. Різниця між людиною і твариною полягає в тому, що людині даровано здатність наповнювати свій мозок знаннями і мислити, творити, примножуючи цей Дух; тварини ж отримують для життя Дух з базовим вмістом запрограмованих інстинктів. Тварина дивиться під ноги, а людина інколи споглядає зоряне небо. Якщо цього «інколи» буде більше, то й духовність людини зростатиме. Дух Божий всюди і в усьому, і гармонія в людських стосунках була доти, доки люди були поєднані цим Духом – Адам із Євою трималися за руки.

Про любов та зраду писано багато в усі часи. У книжці Робіна Данбара «Наука любові та зради» (а це 346 сторінок) досить детально досліджуються основні причини зради: «Близькі стосунки мають непевне майбутнє, якщо це не стосунки в родині. Якщо постійно не підсилювати романтичні стосунки частим спілкуванням, жінки переживають нехтування собою набагато глибше, ніж чоловіки. Отже, видається, що приблизно третина чоловіків може мати схильність до поганої поведінки...». Я ж думаю, що на гармонію інтимних стосунків впливають ще й фізіологічні відхилення в організмі жінок і чоловіків. Деякі психотерапевти стверджують, що в сім'ї мають домінувати: спільні погляди на життя, однакові гастрономічні уподобання, гармонія інтимних стосунків, бажання погладити одне одного, бо «Кохати – це не значить дивитися одне на одного, кохати – це значить разом дивитися в одному

напрямку» (Антуан де Сент-Екзюпері), і спілкуватися, говорити про те, що разом побачили. Пам'ятаймо просту істину, що спілкування дає можливість пізнати одне одного. Оберегаймо оберег свого рідного щастя, шануймо одне одного, бо все руйнується тільки і тільки зсередини, перевиховати можна (і це нам під силу!) самого себе (пізнати можна того, кого полюбив).

У цьому житті чомусь вже так ведеться, що молоді закохуються, одружуються, будують спільне родинне кубельце, але, коли нема отого, «...коли бачиш і відчуваєш серцем» (Надя, с. 260), чоловіки заглядаються на молоденьких. Жінки несуть на своїх струджених плечах практично увесь тягар сімейного буття – чоловіки розкошують на дивані з газетою і телевізором. Брак спілкування, спільних уподобань, єдності в плеканні інтелекту, духовності в процесі осягнення сенсу життя з Богом, бо ж полюбити можна того, кого пізнав, а пізнання через спілкування. Надія не змогла «... все перекреслити і забути» (с. 266) і змиритися з порадою Марії, що «... жінка повинна вміти прощати гріхи інших; це не принижує її, а, навпаки, – підносить» (с. 266), бо «Розум людини припиняє гнів її, а величність її – перейти над провинною (інших – Б.Д.)» (Книга притовістей Соломонових 19:11). Не кожному дано «перейти над провинною», бо «Той біль, якого ти не заслужив, / Найболіснійший» (Овідій).

Читаю зболені думки про єдине дароване Богом кохання, розмисли про долю-недолю: «...о! де ж це мистецтво справжнього кохання! ...бо що ж та жінка варта без любові чоловіка, адже з нелюбові народжується нелюбов (сама сахнулася цих слів своїх...)» (Жанна Юзва, «Тече вода»). В пошуках любові (кохання) Надія «...вийшла на полювання...» (с. 269). І пішла наша Надія по руках, бо пошуки без пізнання людини, духо-

вності – це лише тимчасові фізіологічні задоволення: «Ти подивуєшся, що я так швидко закохуюся. Але повір, це були божевільні миті краси і душевного єднання» (Надя, с. 275). Як зачаровувалась Надія, то так швидко і розчаровувалась, бо тільки правдиве перемагає і зостається отим єдиним, дарованим Богом почуттям вічності... Блуд помножується блудом, і людина забуває, що, крім тіла, має ще душу (незнищенну духовність). У Марії беруть верх розмисли про духовне начало людини: «Ох, Надю, в мене таке враження, що ти зайшла не в ті ворота і попала не в той двір, де тебе виглядають. З твоїм золотим серцем – такі випробування» (с. 290). Серцю не накажеш, але нехай наші вчинки керуються думкою серця. Оберегаймо своє серце («серце» – в біблійній мові часто «розум») від лихих і немірних тілесних думок, «Бо де скарб твій, – там буде і серце твоє!» (Євангеліє від Матвія 6:21). І якщо в пам'яті не залишилися миті життя, які межують із вічністю, то це не любов... Коли ж вона віддалялася, в порухах її єства я бачив незбагненне й вічне:

І неможливо зупинить
Щасливу мить, яка безмежна,
Але всього лише на мить.
Леонід Талалай, «Щаслива мить»

Пережиті моменти болю, сльози пам'яті допомогли Марії осмислити сутність життя, вічності, зберегти любов до життя: «Так і стоїть у мене перед очима ця німа сцена сліз, розпачу, горя. Отоді я знов зав'язала вузлик між вічністю і миттю. Торік, коли помер мій батько, я вперше відчула і зрозуміла це почуття втрати і порожнечі...» (с. 296), а це інший погляд на світ, можливість поділитися пережитим, порадишити іншим здолати біль, самотність... Закоханість, дорога Надю, – це не втеча від самотності і не любов. Науковці

стверджують, що вони з'ясували дві речі: «Перша: людські системи парубання досить різноманітні, принаймні в тому, що вони можуть переходити з моногамії в полігамію. Друга полягає в тому, що, незважаючи на це, всі системи парубання, як видається, підкріплені тими ж психологічними процесами, феноменом, який має загальну назву «закоханість» (Робін Данбар, «Наука любові та зради», с. 272). «Закоханість» без духовності, якщо писати розмовною мовою – «хімія любові» – не може бути любов'ю, яка ніколи не перестає!

Надя не дослухалася до порад Марії, але ж, дорога моя подруго, «Все іде до кращого, але не безболісно» (с. 297). Ще не зима, але й не осінь, яка багата плодами своїми:

Ще не осінь,
.....
Це ще не літо бабине,
Лиш сон,
В якій любов – як срібна павутина...
Марія Людкевич

– А на якому віражі
зустрілись дві дороги?
– Це біла магія душі,
Тайнопис Бога.
Ліна Костенко

На віражі Божої любові будують родинні стосунки «вільної жінки», бо Дух Божий всюди і в усьому, а співпраця з Ним – це воля, і тоді то самотність відпочиває на скрижальях вічної пам'яті Бога живого... Нехай книжка промовляє мудрими порадами Марії Людкевич до сердець вдумливих читачів. Повість і повчає, і допомагає задуматись над сенсом життя людини, сутністю любові, стосунків у сім'ї...

Богдан ДЯЧИШИН, член НСПУ, лауреат премії ім. Івана Огієнка, м. Львів

рете, / Вам Бог помагає!» (Тарас Шевченко).

Бог помагає, коли ми, власне, діємо, працюємо, докладаємо зусиль: «І не треба ніяких зітхань, / І не треба ні крихти печалі». Високе поетичне слово і повчає, і виховує читача, наділяючи його крихіткою мудрості автора.

Читаючи-перечитуючи Приповісті, поет осмислює істини життя й передає читачеві їхню сутність своїм мистецьким словом. Про багатство його духовного світу свідчать назви віршів. Ось деякі з них: «Вірна людина багата на благословення...», «Путь справедливих – ухилитися від зла...», «Хай їдять вони з плоду дороги своєї...», «Перед славою скромність іде...», «Як буря... то гине безбожний...», «Не будь мудрим у власних очах...».

Наважуся стверджувати, що, дуже імовірно, ані віруючі люди,

ані священники достатньо не усвідомлюють глибинної суті Приповістей і основних настанов Ісуса Христа. Саме тому чи не дев'яносто відсотків тих, у кого Святе Письмо лежить на полиці, не читають його. Людина – наче підстрелена качка на льоду, що б'ється об нього крильми, сподіваючись на порятунок: ми докладаємо надлюдських зусиль, аби досягти чогось у житті, а важливими, простими та зрозумілими речами нехтуємо. Маємо великий обов'язок пізнавати, вивчати доктрини цієї книги, оскільки «Біблія і біблійна релігія є основою нашого філософствування. Західна філософія не може ігнорувати того, що жоден визначний філософ, аж до Ніцше, не філософствував без ґрунтового знання Біблії. Жодна книга не може замінити нам зміст Біблії» (Карл Ясперс, «Зміст і призначення історії»).

Цікаві поради щодо читання Біблії дає Григорій Сковорода у своїх повчальних листах до Михайла Ковалінського: «Світ – це загорожа для дурнів і балаган пороків», як співає наш Палінгеній. Тому найправильнішим я вважаю здобувати друзів мертвих, тобто святих книги; «Народ християнський споживає тіло і кров Христа, але завжди хворіє на шлунок. Народ, що шанує Христа, споживає тіло боголюдини, упивається його кров'ю, але погано перетравлює, нерозумний...»; «Знаходить годину і щоденно потроху, але обов'язково і саме щоденно, підкидай в душу, як у шлунок, слово або вислів і немов до вогню підкидай потроху поживи, щоб душа живилась і росла, а не пригничувалась».

Усіма силами своєї душі ми бунтуємося, усвідомлюючи безсилість та розгубленість свого єства: «...

чоловік – як трава дні його, немов цвіт польовий – так цвіте він...» (Псалом 102[103]:15). Водночас, до кінця не здаючи собі справу зі свого незнання й нецтва, людина проявляє гординю й зарозумілість. Пригадаймо невтішну думку з роману «Записки українського самашедшого» Ліни Костенко: «Мій батько ще коли казав: – Між мною і тобою буде дистанція, між тобою і твоїм сином – прірва». Що ж із нами відбувається? Чому життя і цей світ такі жорстокі? Чому збільшується незрозуміле, безглузде відчуження між поколіннями? Чому так грубо порушується четверта заповідь: «Послухай, мій сину, напучення батька свого, і не відкидай науки матері своєї» (Приповісті 1:8). І тут пам'ять перенесла блискавкою нашого дорогого поета в дитинство, часи страшного Голодомору...

Щастя – це коли не стається того, чого не мало би статися. Не мало би статися! Чому ж воно сталося? Людство у своєму духовному розвитку й досі залишається дитиною, і, можливо, це врятує світ, Україну. Звісно, якщо ми будемо допитливими й розумними дітьми: «Бо заповідь Божа – світильник, а наука – то світло, дорога ж життя – то навчальні картання» (Приповісті 6:23). Поезія Миколи Петренка надзвичайно актуальна і своєчасна для сьогоднішнього, «бо праведний сім раз впаде – та зведеться».

Р. С. Микола Петренко народився 6 листопада 1925 року в сотенному місті Лохвиця Полтавської області. Автор понад 100 книг поезій, прози, гумору, публіцистики, віршів для дітей, казок, пісенних текстів.

Богдан ДЯЧИШИН, член НСПУ, Львів

ПОСЛІДНІЙ РАНОК НЕБЕСНОЇ СОТНІ

Уривки зі споминів українського сотника Ірми КРАТ

Комусь дуже (ДУЖЕ) вигідно називати Революцію Гідності державним збройним переворотом, комусь – чистокровним Євромайданом, та для мене це Велике Повстання Українців, на яке вийшли мільйони наших громадян, які хотіли зберегти державність та суверенітет для наступних поколінь. ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ!

Я ж не виходила на протест ні за Європу, ні за Росію, бо я навіть уявлення не мала, що це таке! Та й зараз не маю, бо ніколи там не була. І їхнє життя мені зовсім не знайоме.

Десь о 8:00 Ольга Костенко вирішила спуститися на перший поверх, аби купити в буфеті бо-дай чаю на останні наші гроші. Але через хвилину тридцять вона повернулася і в паніці почала кричати:

– Ірма Николаевна, Алексей, просыпайтесь! Алексей, срочно нужна твоя помощь! Там внизу раненые!!! Просыпайтесь!!! Нам нужны бинты для перевязок. Режьте простынь...

Я швидко прокинулася, відкрила очі, прочинила вікно і почула несамовитий крик Майдану та постріли. Я не могла зрозуміти, що відбувається. Проте було вже ясно, що почався повномасштабний наступ «Беркута» із застосуванням вогнепальної зброї.

Олексій не схотів спускати-ся вниз і вийшов у коридор, аби спокійно поговорити з кимось по телефону. Мене це дуже розлютило, я швидко вдягнулася, вийшла з номера і у стрибку вдарила його ногою в голову. Після такої «розмови» Олексій, посу-нувшись по стінці, зрозумів, що треба йти вниз.

Хвилини за дві знову з'явилася Ольга, яка у паніці заштовхала Воронцова в ліфт і натиснула на кнопку «перший поверх». Річ у тім, що він вісім років поспіль працював медиком на «швидкій допомозі» у Миколаєві, де після якоїсь аварії когось не врятував, після чого зарікся, що більше ніколи в житті не надасть медичної допомоги жодній людині. Я про це пам'ятала, але в нас не було вибору. Серед усіх, кого ми знали в готелі «Україна», він був єдиним медиком.

Спускаючись ліфтом до першого поверху, Ольга притиснула Воронцова своїми грудьми 5-го розміру до стінки і пригрозила: «Якщо ти зараз же не почнеш надавати людям медичну допомогу, вона тобі знадобиться самому». Разом із ними у ліфті їхав депутат від «Свободи» Юрій Бублик,

який почав слізно просити Ольгу не калічити єдиного на весь готель лікаря.

Схопивши простирадло, я спершу намагалася порвати його на бинти, однак у мене нічого не виходило. Біжучи з ним до ліфта, я схвильовано запитала у прибиральниці в коридорі, чи не має вона ножиць, на що вона з подивом відповіла:

– Для чого ви будете різати наше простирадло? Це ж власність готелю!

Вона просто не знала, що внизу у фойє – поранені, тож її реакція була абсолютно зрозуміла. Дивлячись стурбованими очима йти в очі, я відповіла:

– Там поранені, на першому поверсі. У нас немає бинтів. Я куплю вам потім нову постіль, і принесу. Дайте мені ножиці!

Вирвавши назад з її рук простирадло, я швидко вскочила у ліфт і спустилася на перший поверх, бо жодної відповіді я від неї так і не дочекалася. Звістка про поранених її шокувала й відібрала мову.

На підлозі лежав напівоголений поранений чоловік, кров біла фонтаном. Олексій Воронцов почав кричати, що йому потрібні бинти та якісь уколи, що зупиняють кровотечу. Він все ж таки переступив через себе і почав рятувати людину. За п'ять хвилин у фойє готелю занесли на бойових щитах ще п'ятьох поранених. Ми відразу розцілювали Воронцова і попросили його врятувати всіх.

Нош жодних не було, тому замість них використовували щити й ковдри.

Я гарячково, у стані афекту, набираю номер «швидкої» і прошу

прибути до готелю «Україна», але вони повідомляють, що їх блокують беркутівці й не пускають до поранених.

Хвилини за 15 у готелі «Україна» на підлозі вже лежало до 15-ти поранених. Самооборонівці постійно кричали, аби жінки не виходили на вулицю, і щоразу, коли заносили наступного пораненого, кликали: «Лікаря! Лікаря! Лікаря!».

Зі свого номеру цього ж готелю спустилась у фойє лікар Богомолець, але вона нікому медичної допомоги не надавала, а щось постійно схвильовано говорила у прямому ефірі журналістам усіх телеканалів. Це дуже розлютило Костенку, і вона дала їй підсрачника: «Ранених спасай, інтерв'юю она раздаёт иностранцам! Ты врач или нет? Ты давала клятву Гиппократу, или я ее давала?».

Після цього інциденту Богомолець узяла помаду і написала на собі великими літерами «Бо-Го-Мо-Лець». Мабуть, вона думала, що цей статус поліпшить ставлення до неї. Але в той момент усі були рівні між собою і на жодні статуси не зважали. Нашим свя-тим обов'язком було врятувати якомога більше людей від смерті, все інше не цікавило! Тому нестримана реакція Костенко була для мене цілком зрозумілою. Тоді всі були на нервах.

Можливо, Богомолець звертала-ся у прямому ефірі до інших країн світу, аби ті зупинили розстріл людей, не можу сказати напевно, бо для мене будь-яка іноземна мова є чужою, особливо коли вона нічим допомогти не може. Однак згодом саме через цей її

вчинок Майдан відмовив Богомолець у призначенні на посаду міністра охорони здоров'я. Іншими словами, поведінка в душі «не царское это дело – спасать раненых» нікому не сподобалася і була миттєво засуджена. На жаль, правда – вона гірка, а я попереджала, що писатиму правду, а не займатиму-ся пропагандою.

Хвилин через п'ятдесят пораненими була вкрита вся підлога. Усе було залите кров'ю, але всі кричали майже мовчки, стиснувши від болю зуби, чекаючи на смерть або наркоз. Вони навіть помирали з гідністю на моїх очах, не благаючи про термінову допомогу! Це були справжні герої України, а не ряджені клоуни.

І ще згадався такий момент. Щойно занесли першого пораненого, директор готелю негайно почав згортати свій дорожочинний килим. Я розлютилася і кажу йому: «Вам життя людей дорожче чи ваші килими? Ще раз зачепиш своїми руками килим, я тебе в ньому і поховаю!». Після цих слів директор злякано знову розстелив килим на підлозі. І так він його то згортав, то розгортав по кілька разів на годину, бо у стані афекту від побаченого йому вже самому хотілося загорнутися у той килим, аби його куди-небудь вже віднесли живого, якнайдалі від цього Майдану. Як потім з'ясувалося, він просто звільняв місце для поранених на прохання прибиральниць, аби їм було зручніше помити підлогу від крові. До речі, він майже єдиний з усього персоналу цього готелю нас не покинув і так само, як і ми, цілий тиждень спав стоячи, рятуючи людей.

Чоловік, який торгував у буфеті дорогими кексами і фруктовими фрешами, після того як Ольга розламала його шинквас на маленькі дощечки, аби підв'язати пораненому ногу, швидко зрозумів, що йому час додому.

Мені, до речі, декілька разів натякали, що є підземний чорний хід із готелю на випадок евакуації, але від цього зрадницького «зеленого коридору» я відмовилася.

Я чітко розуміла, що як медик я абсолютно безграмотна і що мені потрібно взяти себе в руки та вийти у прямий ефір. Кілька разів спробувавши вийти на зв'язок із зовнішнім світом, я збагнула, що мою трансляцію умисно глушать, і я не зможу цього зробити. Тому я піднялася на східці й почала пробувати знімати все, що відбувається, просто в режимі звичайного запису. Люди помирали, але я нічого не могла вдіяти, й зі слізьми на очах, ледве тримаючи камеру та прикриваючи рукою обличчя від страшенно неприємного запаху крові, продовжувала запис.

Я знала, що мине сто років, і в мене запитають – як це було, проте мені буде надто складно передати це словами. Що я зараз і намагаюся зробити.

Якоїсь миті в Ольги Костенко здали нерви, і вона побігла аж на Інститутську рятувати людей. Я побігла за нею, схопила її за руку і повернула назад. Над нашими головами снайперські кулі літали, наче оси, ми дивом вижили. У ці хвилини неподалік від нас, біля Жовтневого палацу застрелили жінку-медика. Тому сподіватися на те, що у жінок не стрілятимуть, у мене не було ані найменшого бажання. Стріляли по всіх.

Надвечір до готелю нарешті дістався кваліфікований медперсонал, який мав спеціальні уколи, що зупиняють кровотечу, та решту необхідних медикаментів. Завдяки цьому з 58-и поранених, яких ми всі разом намагалися врятувати, померло лише 11. І якби не ми та медики, то померли б майже всі.

Саме цього дня по Майдану «працювала» професійна «спецура». Це були снайпери, які явно пройшли гарячі точки, бо всі без винятку поранення були або в пах, або в шию – там, де проходить сонна артерія, після чого людина стікає кров'ю за 15 хвилин.

І щодо того, що Небесну Сотню розстріляло ФСБ, у мене немає жодних сумнівів, адже коли я потрапила у полон у місті Слов'янськ, до мене в камеру зайшов російський найманець із позивним «Ромашка» і сказав: «Ви нас, видимо, искали, а я вместе со всеми снайперами из России, что работали по Майдану, жил в хостеле Киево-Печерской Лавры». Можливо, він і вигадав цю історію умисно, та щось дуже схоже було на правду. Наступного ж дня «Ромашку» вбили, і, скоріше за все, – «свої», а не український снайпер, як було оголошено в усіх ЗМІ. Чому вбили? Бо мене хотіли згвалтувати, а він, забравши у голодних сепаратистів ключі від камери, не дав цього зробити. Другий раз, коли мене хотіли згвалтувати, я довго молилася Святій Діві Марії, і той чоловік, який усіх агітував це зробити, поїхав на якусь барикаду, де отримав від українського снайпера поранення прямо в пах. Після цього поранення той чоловік боявся навіть проходити повз мою камеру і сказав усім, що його покарала ікона, якій я щодня молюся...

Допоки не було медиків із ліками, ми запихали у стріляні рани жіночі тампони. Це все, що ми на той час мали під рукою, аби зупинити кровотечу.

НАСНАЖЕНІ РІДНИМ СЛОВОМ

Нещодавно Історичний клуб «Холодний Яр» спільно з видавцем Марком Мельником видав нову книжку відомого дослідника визвольної боротьби українського народу Романа Ковалю «Батькам скажеш, що був чесний» у серії «Отаманія ХХ століття».

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

Автор, спираючись на документи з ГДА СБУ, ЦДАВО України та інших архівів, а також спогади воєнків Армії УНР, учасників повстансько-партизанського руху та кубанських козаків, подає 50 біографій учасників українсько-російської війни у 1917–1940-х роках, 10 драматичних історій, 10 спогадів і 10 документів зі справи отамана Антона Шкарбуненка-Шкурка, який вів збройну боротьбу до осені 1925 року.

Роман Коваль називає своїх героїв Тарасовими онуками й дітьми Миколи Міхновського – тому що в них «Кобзар», українська книга, пісня, театр пробудили національні почуття, і вони взяли в руки зброю, аби визволити Батьківщину.

Українська культура виховувала патріотизм – Роман Коваль показує це на прикладі багатьох героїв боротьби за визволення України. Ось із чого почалося національне пробудження в уродженця Кубані Василя Проходи, який згодом став підполковником Армії УНР: «Першу національну іскру в душі Василя Проходи запалила мандрівна «Малоросійська драматична група», яка одного літнього вечора поставила в сусідньому Оріхові п'єсу Григорія Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Гра акторів справила на Василя незабутнє враження. Для нього «це був перший освідомлюючий чинник, що викликав глибше почуття любові до рідного мистецтва. Мазепа, якого вже двісті років проклинали в церквах, все-таки був страшний. Навчання у школах російською мовою, богослужби церковнослов'янською з російською вимовою, заборона українського друкованого слова мали зовнішній вплив, вони були лише намулом, що закривав істоту української душі». Тому й така незначна подія, як виступ «малоросійського» театру, пробуджувала національні почуття».

А ось світлина (найімовірніше, 1917 року) драматичного гуртка села Гусакового Звенигородського повіту на Черкащині. На ній – парубки і дівчата в українському національному вбранні. Роман Коваль розмірковує: «Яку виставу грали в той день гуртківці? Може, про нещасну любов? Чи знали вони, що доля готує їм не мелодраму, а багатоактову трагедію? Чи розуміли, що стоять вони на межі, коли треба брати до рук зброю і стріляти першим?

Які їхні долі? Чи всі вони після революції 1917 року опинилися по один бік барикад? Чи, може, хтось, піддавшись на більшовицьку агітацію, підняв руку на Батьківщину?».

Хтозна. Доля одного з тієї світлини відома. Це Семен Гризло. Він був учасником повстання на броненосці «Потьомкін», а згодом – першим кошовим отаманом Вільного козацтва на Звенигородщині, відродженого для захисту незалежності України. Він добре розумів значення рідної культури, рідного слова: «У кожній сотні вільного козацтва кошовий Гризло, окрім сотника, хорунжого, писаря, скарбника та санітара, наказав завести посаду бібліотекаря з похідною книгозбірнею – Гризло не тільки творив оружну силу нашого народу, а й просвіщав козаків. Найпопулярнішим твором серед вільних козаків були «Тайдамаки» Тараса Шевченка. Любили звенигородці й оповідання Адріана Кащенка».

Про Михайла Телігу пересічний українець знає лише те, що це був чоловік Олени Теліги. Роман Коваль розповідає про його непростий життєвий шлях. Національне пробудження Михайла Теліги, сина отамана станиці Охтирської на Кубані, розпочалося із зустрічі з кобзарем Дмитром Байдою-Суховієм у Катеринодарі в грудні 1915 року: «Від першого дотику пальців до струн зал ураз наповнився неповторними звуками. «Боже, що то були за звуки! – згадував Михайло Теліга. – Ні, це не те, що доводилось мені вже чути. Це були якісь особливо ніжні, барвисті та чарівні звуки. Вони неначе веселою виринали з якоїсь чистої кришталевої води і зачаровували своїм таємничим походженням та своєю таємничою привабливістю все, що могло з ними мати дотик. Та тож були тільки початкові акорди, звичайна проба струн». Кобзар заграв «Думу про Морозенка». Михайло був настільки зачарований, що перестав відчувати зовнішній світ, уся його істота була поглинута якоюсь надприродною силою. Подібного досі він у своєму житті не відчував. Після «Думи про Морозенка» Дмитро Байда-Суховій заспівав про Сагайдачного, потім про руйнування Січі... Наостанок заграв «Запорозький марш»».

Михайло вирішив навчитися грати на кобзі. Він пішов до кобзарської школи Миколи Богуславського, де не лише навчався музикувати, а й із захватом читав українську літературу. Згодом Михайло Теліга виступав у Кобзарському хорі Василя Ємця. Пізніше служив фельдшером в Армії УНР, однак і там не полишав бандуру і «старими думами будив до чину дітей українського відродження». Михайло Теліга концертував і в еміграції. Роман Коваль розповідає: «Михайло Теліга став солістом Другої капели бандуристів Василя Ємця. Брав участь у різних українських імпрезах – у Празі, Подєбрадах, пізніше Варшаві, ви-

ступав перед студентами Волині, Галичини, Закарпаття, Лемківщини. Був автором інструментальних п'єс «Виклик» і «Кужель», обробок пісень «Вийди, Грицю, на улицу», «Тей, видно село», «Ой на горі та й жінці жнуть», «Тарасова ніч», «Про смерть козака», «Пісні про Максима Залізняка» і танку «Козак»».

Українська пісня єднала галичан – січових стрільців, – і наддніпрянських українців. Українська пісня впливала і на представників інших національностей. Наприклад, полька Тіна Пекарчук (дівоче прізвище Ізбицька) із Сімферополя, слухаючи українські народні пісні та читаючи «Кобзар» та інші українські книжки, українізувалася і добровільно пішла до українського війська.

Наснажені рідним словом люди боролися за Незалежну Україну і в лавах Армії Української Народної Республіки, і у повстанських загонах. Багато з них загинули. Чимало мусили залишити Батьківщину і податися на чужину. Там частина емігрантів продовжила боротьбу пером. Вони написали й видали спогади про героїзм і трагедію Визвольної війни. Ці мемуари відкривають нам правду про ті грізні роки й водночас наснажують на продовження боротьби і її переможне завершення. Є у доробку емігрантів і художні твори.

Нині Історичний клуб «Холодний Яр» відновлює і зберігає цю правду. Діти та онуки легендарних отаманів нарешті чують слова пошани про своїх героїчних предків.

Книжка – про події, які були сто років тому. Проте вона актуальна. Ось розповідь про поневір'я козака Валентина Сім'янця у 1919 році: «А між людьми тільки й чув Валентин: «Досить воювати, розходьтесь, хлопці, по домах». Від Тирасполя до Гомеля, від Гомеля до Шепетівки – скрізь одна й та ж пісня: «Досить війни!». І це при тому, що абсолютна більшість населення вороже ставиться до більшовиків. А хто ж воюватиме проти них, хто захистить своїх батьків та дітей?! Надломлений народ, повний суму і безнадійності».

Війна закінчилася окупацією, хоча й закам'юльованою під Союз Республік. Росія загарбала Україну тому, що не весь народ піднявся на боротьбу за свою свободу. А потім був Голодомор, масові репресії... І діти й онуки тих, хто не захотів воювати за Незалежність України, потім гинули в Афганістані та на інших неоголошених війнах за інтереси кремлівських імперіалістів. Тим, хто зараз «стомився від війни» і хоче миру за будь-яку ціну, треба це пам'ятати.

Дослідник присвятив свою книжку «Батькам скажеш, що був чесний» добровольцям Запорозького корпусу Армії УНР, ДУК «Правий сектор», полку «Азов», батальйону «Айдар», ОДЧ «Карпатська Січ», які чесно виконали обов'язок перед Батьківщиною.

Серед тих, хто не втік з Майдану, був також депутат Руслан Кошулинський, який, ризикуючи власним життям, на моїх очах разом із усіма носив поранених.

До речі, коли я забирала Ольгу з Інститутської (тепер – алея Героїв Небесної Сотні), то не одразу зрозуміла, що то кулі снайперів. Складалося враження, що біля моєї голови літають якісь оси. Як виявилось – смертельні. Дякувати Богу, смертельні не для всіх, і ми ще живі й маємо бодай словесно передати всю ту історію, яку побачили на власні очі в ті найнебезпечніші для України дні.

У той час мені обривав телефон мій экс-чоловік Віталій Петрожицький, мій син Богдан, моя мама Роза, мій батько Микола Крат, моя рідна сестра Мілана та всі члени нашої Жіночої Сотні. Проте я не могла підняти слухавку, аби вони не почули постріли, і писала есеєски, що все добре.

Дуже важлива не пропаганда, а щира правда. І мені здається, що окрім мене її ніхто не напише.

Десь о 12-й годині самооборонівці почали кричати, що хтось стріляє по Майдану з даху саме готелю «Україна». Ми з Ольгою швидко попросили директора готелю дозволити їм негайно оглянути всі номери. Хлопці скочили з рушницями до ліфта і поїхали нагору, аби в першу чергу оглянути дах будівлі. В одному з номерів на 11-му поверсі було знайдено якісь гільзи, і я їх навіть бачила й тримала у своїх руках, але в тій кімнаті вже нікого не було, і оформлена вона була начебто на якусь підставне ім'я. Тож, нікого не знайшовши, хлопці полишили готель і рушили на Майдан.

Можу з гордістю сказати точно, що народний депутат України Ірина Фаріон єдина зняла із себе корону, взяла до рук швабру і цілий день мила підлогу від крові, поки більшість її колег по партії ховалися в туалеті готелю, про що я зробила відповідне відео і виклала його в Ютубі на каналі «Перша Незалежна Жіноча Сотня».

На вулиці ліворуч від готелю стояв із кавою в руках народний депутат від «Свободи» Кириленко, який був дещо шокований

розвитком подій і не міг знайти жодних слів для пояснення того, що відбувається.

На моїх очах один поранений чоловік, лежачи на підлозі, витягнув з кишені телефон і почав говорити – йому зателефонувала дружина, яка побачила розстріл людей на Майдані по телевізору. Стиснувши зуби від болю, він упевнено їй відповів: «Усе добре, не хвилюйся, я скоро буду вдома!». Поклавши телефон собі на груди, він замовк.

Через п'ять хвилин його підняли за руки і ноги та кинули під сходиці.

Я здивовано запитала:

– Для чого ви його кинули під сходиці? Ви взагалі нормальні?!

Ольга повернулася і каже:

– Він помер...

– Як помер? Він же щойно сказав по телефону, що все нормально і що він скоро буде вдома. Він пообіцяв дружині!

Ольга розуміла, що я не хочу вірити в те, що люди помирають, і ще раз повторила:

– Всі, хто під сходицями, – це мертві люди. Ми звільняємо місце для інших поранених.

Від того моменту я три дні зовсім ні з ким не розмовляла і не хотіла їсти.

Уже надвечір привели, тримаючи під руки, заплакану жінку, яка шукала свого надзвичайно краси молодого сина – і знайшла, мертвого.

Тоді я вдруге почула, як від болю кричить криком материнське серце, що втратило сина в бою за Вільну Україну! Вперше я чула такий крик від своєї рідної матері, коли ФСБ вбило мою старшу сестру Альбіну Крат.

Заплакана жінка лягла на підвіконня готелю поруч зі своїм сином і так пролежала аж до самого ранку. Цей момент я не знімала на камеру, бо від сліз уже не бачила об'єктива.

Через п'ять років я написала про цю матір пісню:

Душу – в небо, тіло – в землю,

І не потрібна вже медаль.

Мати плаче не як людина,

За що ти сина у неї забрав...

Підтримати видання спогадів Ірми Крат і отримати детальнішу інформацію про книжку можна, звернувшись до авторки у соцмережі Facebook: <https://www.facebook.com/irma.krat.7>

НЕСПОДІВАНИЙ БУНІН

ЧАСТИНА 4

Ольга ПУГАЧ

«ПОТРЕБА ЛЮБОВІ!...»

Такими словами Бунін передав переживання, які він відчував у молоді літа і які були для нього новими. Запис про це він акуратно заніс у юнацький щоденник.

Грудень 1885 року. Іванові Буніну заледве п'ятнадцять, він їде у потязі з гімназії додому, в Озерки. «Що мене чекає? – задавав я собі питання. Ще з осені я наче очікував чогось... і серце нило так солодко, і навіть часом я плакав, сам не знаючи від чого: але й кризь сльози і сум, нав'язні красою природи чи віршами, в мені закипало радісне, світле відчуття молодості, немов молода травичка навесні. Неодмінно я покохаю, думаю я» (І. Бунін. Тут і далі – Щоденники).

Потреба любові... Неподалік від Озерок – село Васильєвське. Там мешкала його двоюрідна сестра. Вона писала Буніну, що в них – нова гувернантка. І він уже уявляє, що вона молоденька й лагідна, а це ідеал усіх юнаків!

І ось він нарешті їде у Васильєвське. Серце несамовито калатало, коли він під'їздив до знайомого будинку – побачить він її нині чи ні? На ганку стояла світловолоса паняночка з блакитними очима. «Із трепетом я подав їй руку і вклонився. – Емілія Фасиліївна Фехнер! – вимовила вона».

Протягом усього дня Іван поводився стримано, і вони майже не розмовляли. Надвечір пішли до рідні, яка жила на іншому боці річки. За вечерею Бунін сів поруч Емілії, серце його було сповнене пристрасті... Додому вони верталися під руку. Іван тремтів, йому було зрозуміло, що він закохався остаточно: «О! з якою насолодою я взяв її ручку і притис до своїх губ!... Солодке, палке почуття було в душі моїй...».

Світле відчуття молодості... Справдилися його очікування!

Запис 1885 року, кінець грудня: «Так! Пишучи ці рядки, я тремчу від захвату! Від п'яного першого кохання!...».

У 1912 році в Росії відзначили 25 років, як у пресі з'явилися перші друковані твори сімнадцятирічного тоді поета. Сорокарічний Бунін опирався святкуванню, казав жартома, що з нього хочуть зробити старого.

Серед численних привітань було два, що заслуговують на окрему увагу. Перше – від Емілії Фехнер: «...Сердечно рада, що Ви йдете до слави! І тоді, коли Вам було лише 16, я передбачала, що Ви підете далеко!». І додала, що весь цей час їй хотілося що-небудь про нього дізнатися.

Ранний, чуть видный рассвет,
Сердце шестнадцати лет.
Сада дремотная мгла

Іван Бунін

Липовым светом тепла.
Тих и таинствен дом
С крайним заветным окном.
Штора в окне, а за ней
Солнце вселенной моей.

Іван Бунін

У майбутньому Емілія (в шлюбі – Лідія Григорівна Носова) послужила прототипом Анхен у романі Буніна «Життя Арсен'єва».

Як спомин з далекої юності, привітання надіслала і Варвара Володимирівна Бібікова, у дівочтві – Варя Пашенко, перша, невинчана дружина Буніна.

«AMATA NOBIS, QUANTUM AMABITUR NULLA»,

«Тобою кохана, як жодна у світі». Це рядок з оповідання Буніна «Руся» (1940). Більшість його оповідань були автобіографічними, дружина Буніна Віра Муромцева вважала, що ці слова могли бути пов'язані саме з Варєю Пашенко: «полум'яний рядок з Катугла миттєво підносить ту, до кого могли бути ці слова, до рангу великих коханих, як Беатріче чи Лаура...».

Варя Пашенко була з достатньо заможної родини. Її батько, Володимир Пашенко, у свій час долучився, як меценат, до відбудови у Харкові Оперного театру, мама Варі у молоді літа була актрисою. Варя отримала вдома хорошу підготовку. Вона грала на роялі, гарно співала та мріяла про консерваторію, а також захоплювалася любительським театром.

Варя, як і Іван Бунін, навчалася у гімназії в Єльці, де її батько мав лікарську практику. Вони були однокласниками. Бунін провчився у чоловічій гімназії п'ять років, проте не закінчив її. Продовження навчання не сприяли сімейні обставини, зокрема й фінансові. Варя ж закінчила повний курс із золотою медаллю, однак вступити у консерваторію не змогла. Навесні 1889 року вона влаштувалася на роботу в Орлі – коректором у газеті «Орловський вісник».

У редакції цієї газети вони і познайомилися з Буніном. Він працював там помічником редактора. Ішов йому тоді дев'ятнадцятий рік, були плани на навчання в університеті. Утім, не лише необхідність заробляти на життя завадила цьо-

му. Як він сам писав про це через багато років, «вразило мене, на моє велике нещастя, тривале кохання». Та іншим разом про цю ж любов він згадує як про, можливо, найбільше і найглибше почуття, яке йому випало пережити.

З листа братові Юлію про те, як відбулося знайомство молодих людей: «Вийшла до чаю вранці дівчиця висока, з дуже красивими рисами обличчя, в пенсне, ... в яскраво розшитому руському вбранні».

Між ними встановилися дружні й довірливі стосунки, обидва цікавилися музикою, поезією, театром. Варя носила білосніжні вишиті сорочки, стрічки у волосі. Їйому подобалося, коли вона грала на фортепіано і співала тужливих українських пісень. «Якщо вона і не вповні зі мною однодумець, то все ж таки – дівчина, яка багато що розуміє» – з листа брату Юлію.

Разом із Варєю вони подорожували Україною, відвідували у Полтаві вистави театральної трупи із Заньковецькою, Кропивницьким і Саксаганським.

Як пізніше згадував Бунін про Варю в часи їхньої юності, «просто вкладені коси, ясний погляд, легка засмага юного обличчя, легке літне плаття, під яким... міць і свобода молодого тіла... Це був початок нашої любові, час іще нічим не затьмареного щастя, близькості, довірливості, палкої ніжності, радості...».

Прийшов час любові. Три чарівні серпневі дні й ночі 1889 року в маєтку його друга Арсенія Бібікова на Ворголі. Відбулося освідчення у коханні, поглинули почуття. Через десятки років ці події найшли відображення на найпоетичніших сторінках його творів.

Іван наважується просити у батька Варі руки його доньки і, прогнаною, отримує відмову. Ба більше! Їйому пояснили, що він не рівня Варі ні за розумом, ні за освітою. Від розпачу він хотів вкоротити собі віку, як це зробив герой його повісті «Мітіна любов». Дослідники ж біографії Буніна вважають, що причиною відмови було його непевне фінансове становище, батьки для доньки бажали б чогось надійнішого. А те, що він у свої 19 був уже талановитим поетом, гордим нащадком дворянського роду і «вродливим до непристойності», і зовсім не мало жодного стосунку до діла.

Молоді, попри це, вирішують жити разом, винаймають в Орлі номер у готелі. Вінчатися таємно Варя не погодилася, щоб не засмучувати батька.

Їхнє життя не було безхмарним, в ньому були і радості, і прикраси, взаємні докори та суперечки. Попри взаємну симпатію, вони були зовсім різними людьми. Тож тихого і милого сімейного щастя годі було сподіватися. Варю, схоже, влаштувало не все. Можливо, її бентежило, що стосунки не

Іван Бунін і Варвара Пашенко, Полтава

оформлені, можливо, щось інше, вона то покидала Івана, залишаючи записки і від'їжджаючи додому, що викликало у Буніна відчай, страждання, то несподівано поверталася. В один з таких разів, коли вона пішла, він був у неймовірному розпачі: «Я ридав у номері як собака... настроював їй дикого листа» – із записів Буніна.

1890 року його старший брат Юлій переїздить до Полтави – його запросили на роботу в земській управі. На той час Іван, який працював в «Орловському віснику», вже встиг зіпсувати стосунки з редакцією, тож вони з Варєю теж переїжджають до Полтави. Працював Іван у земстві бібліотекарем, статистиком, співпрацював з «Полтавськими губернськими відомостями» та іншими газетами. У серпні 1892 року вони вирушили вдвох із Варєю гоголівськими місцями. Ця подорож, за свідченням дружини Буніна Віри Муромцевої, «була однією з найщасливіших у його житті. Адже він іще вірив у майбутнє, радів, що та, кого він любить, вирішила ділити з ним життя».

Полтавський період – це лише три роки їхнього спільного життя. Але неймовірно бентежні й яскраві події тих років надихали Буніна й надалі і, як писали, «водили його пером не раз». Пристрасна чиста любов, пережита юним Буніном, знайшла відбиток у багатьох його оповіданнях, повісті «Мітіна любов» і у найзначнішому його творі – романі «Життя Арсен'єва», за який, як вважається, письменник і отримав Нобелівську премію. Варварі Пашенко там присвячена окрема, п'ята книжка під назвою «Ліка». В останньому абзаці романтично-пристрасної «Ліки» Бунін, згадуючи минуле, напише: «Я бачив її не чітко, але з такою тілесною і душевною близькістю, якої не відчував ні до кого й ніколи».

Це підтверджувала і Віра Муромцева, аналізуючи листування Буніна з Варварою Пашенко, яке охоплює п'ятирічний період. У своїх спогадах вона з гіркою скаже про його перше кохання як справжнє і єдине.

4 листопада 1894 року Варя Пашенко залишає Буніну коротку за-

писку на шість слів: «Від'їжджаю, Ваню, не споминай мене лихом». Варя не просто пішла, як уже було не раз. Вона втекла з іншим. Цим іншим був друг Буніна Арсеній Бібіков. Бунін, який ті роки прожив у дошкульній бідності, вважав – можливо, й не безпідставно, – що ключову роль у вчинку Варі відіграли 200 десятин землі (~ 200 га), якими володів його друг, адже Варя виросла в заможній родині і була призвичаєна до достатку. Бунінські ж десятини, як і родинний маєток, задовго до цих подій пішли за борги батька.

Братові Бунін про свій стан у ці дні напише так: «зашуміло у вухах і голова похолола». Зрада вразила його настільки, що він захворів, і рідні побоювалися за його життя.

Уже на восьмому десятку років, в еміграції, у Парижі, Бунін запише у своєму щоденнику: «Так, це вже весна. І серце несподівано стислося – молоді, ніжно, щемно, – згадався чомусь час мого кохання, нещасного, зрадженого – і все ж у ту пору правильного: усе-таки в той час були в ньому, тодішньому, дивна принадність, чарівність, зворушливість, чистота, пристрасть».

Варвара Пашенко вийшла заміж за Арсенія Бібікова, який був письменником, а пізніше став ще й актором німого кіно. Вона ж акторкою так і не стала. У подружжя Бібікових була донька, Міліца. Як і її мама, дівчинка мала значні успіхи у грі на роялі. Але у 13 років вона захворіла на туберкульоз. Лікувалася у Швейцарії, в Давосі. Коли стан її став погіршуватися, за нею приїхав батько. По дорозі додому, у Стокгольмі, вона померла.

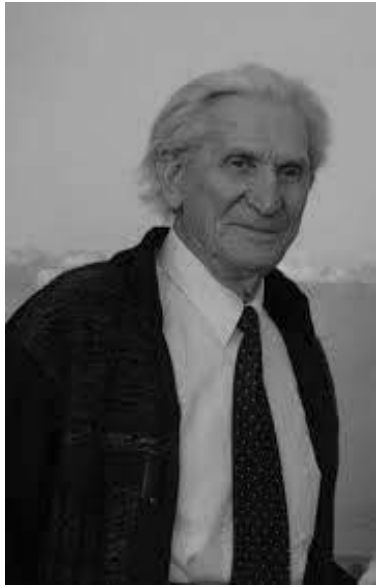
Між Буніним і Бібіковим стосунки згодом відновилися. Попри пережиту у зв'язку з відходом Варі драму, надалі Бунін на нього зла не тримав.

1909 року Бібікови саме були у Москві в гостях у Буніних, коли останнім принесли телеграму з привітаннями Іванові Олексійовичу у зв'язку з обранням його в академіки за розрядом художньої літератури. Варя зблідла, як пише про це дружина Буніна, однак за хвилину, опанувавши себе, спокійно і сухо вимовила: «Вітаю Вас».

Варя Бібікова вважала для себе правильним привітати Буніна з 25-річчям його творчої діяльності (1912), про що вже згадувалося. А ось про те, що він став лауреатом Нобелівської премії (1933), вона вже дізнатися не могла, бо померла від сухот за 15 років до цього. Коли розбирали її папери, у них знайшли дозвіл батька Варі на її шлюб з Буніном, про що Варя Іванові так і не сказала.

Коли 1927 року помер Арсеній Бібіков, Бунін записав у своєму щоденнику: «Так зникла зі світу, в якому я ще живу, людина, яка відняла у мене Варю. Що сталося з його Ворголом, де тої далекої літньої ночі ми стріли з нею любов?».

СТАРІЙШИНА ПИСЬМЕННИЦЬКОГО ЦЕХУ ТАВРІЇ

Засновник і, вже другий десяток років, керівник Літературного клубу «Елінг», відомий український письменник Микола Каляка продовжує дивувати шанувальників усе новими і новими творчими зверненнями.

Своє 90-річчя письменник зустрів, видавши у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта» двотомник прозових творів під загальною назвою «Час останнього кохання». Цікаві, свіжі оповідання, повісті, нариси та етюди чекають на поціновувачів художнього слова. Творчий доробок Миколи Каляки тісно пов'язаний з його життєвим шляхом і громадянською позицією патріота України.

Народився Микола Михайлович Каляка 19 грудня 1929 року в Херсоні у робітничій родині. Батько трагічно загинув, коли хлопцеві було лише вісім років. Навесні 1941 року учень Коля Каляка зі своїми однолітками продемонстрував мешканцям Херсона свою першу драматичну п'єсу «Торговка» – вистава відбулася на імprovізованій сцені біля його власної хати неподалік від площі Корабелів.

Під час Другої світової війни, коли Херсон було окуповано, Миколу вивезли до Німеччини. Тяжка праця юного гастарбайтера, волелюбного степовика, закінчилась ув'язненням в австрійському концтаборі 1944 року. Після визволення, перебуваючи у таборі військовополонених, він відмовився від пропозиції земляка Яра Славутича поїхати разом із ним у заокеанські мандри і всіляко добивався повернення до рідної домівки.

Лише 1945 року юнак повернувся додому і пішов слюсарювати на завод імені Куйбишева. Проте його знову вислали з рідної України – хлопця, якому тільки-но виповнилося вісімнадцять, запроторили за тисячі кілометрів від рідного дому, на далеку Північ. Там, на Полярі, Микола Каляка пліч-о-пліч із тисячами репресованих будував Транссибірську залізницю Салехард–

Ігарка. Саме тоді почав писати вірші російською мовою під псевдонімом «Малорос». Друкувався у багатотиражці будівництва, в газеті міста Ігарка.

Усупереч життєвим обставинам, Микола Каляка не зламався, повернувся у рідне місто Херсон і продовжив торувати собі дорогу.

1958-го отримав середню освіту. Професійний суднобудівник, брав участь у будівництві першого океанського вельетня-танкера «Херсон». У цей період поєднував роботу корабеля і журналіста – редагував цехові стіннівки «Достройщик» та «Обличитель», а згодом і заводську багатотиражку «Судостроитель». Саме в газеті «Судостроитель» було надруковане перше його оповідання (1957). Він пише оповідання про Олександра Пушкіна, Михайла Лермонтова, Миколу Чернявського, Софію Русову, Зінаїду Тулуб, Михайла Нечитайла-Андрієнка та інших. Його нарисами зачитуються мешканці Таврії.

1960 року він отримав премію за нарис «Здрастуй, майбутне!» у конкурсі на кращий документальний твір в обласній газеті, а 1961 року увійшов до складу Спілки журналістів України. Наступного року Микола Михайлович був призначений керівником робкорівського поста обласної газети «Надніпрянська правда» на Херсонському суднобудівному заводі.

Саме Микола Каляка 1987 року став ініціатором створення літературного клубу і автором його назви – «Елінг». Він доручив молодшим побратимам по перу готувати і проводити зустрічі з місцевими літераторами.

У наступні роки з-під пера майстра виходять книжкові видання гуморесок з херсонських стапелів «Не смішно» (1993), оповідання «Херсон не забуде» (1993), документального нарису з історії корабельного краю «Довічний хрест» (1993). 1994 року побачила світ збірка оповідань «Грот-щогла», а 1996-го окремим книжковим виданням вийшло оповідання «Мое перше кохання».

Наступного, 1997 року вийшли друком окремі книжкові видання гумористичних оповідань для маллят «Звідки береться туман?» і довідник «Шевченко і Херсонщина. Історія. Люди. Долі». Як зазначив у своїй статті «Шевченкіана Миколи Каляки» кандидат філологічних наук, доцент Херсонського державного університету Іван Немченко, «...у книзі “Шевченко і Херсонщина” він заповнює відчутну прогалину у плані з'ясування Кобзаревих зв'язків з Херсонщиною (губерніальною – до початку ХХ ст. та обласною – з 1944 р.). Систематизується місцева літературна, мистецька, наукова, публіцистична Шевченкіана. Наводиться інформація за персоналіями, що стосується як видатних постатей (М. Ар-

кас, М. Чернявський, Б. Грінченко, С. Русова, М. Жук, Остап Вишня, М. Куліш, А. Бучма, О. Довженко, О. Гончар, О. Бердник, С. Бондарчук та ін.), так і менш відомих діячів – пропагандистів Шевченка у Південній Наддніпрянщині. Ідеться про Шевченкові пам'ятники і меморіальні знаки в містах і селах Херсонщини (Херсон, Скадовськ, Станіслав тощо), про вшанування Кобзаря вузами й середніми навчальними закладами. М. Каляка приділяє увагу палацам культури, клубам, музеям, паркам, вулицям, пов'язаним з іменем Шевченка. Окреслюється шевченківський репертуар театральних, хорових, музичних колективів Херсонщини».

1998 року побачила світ збірка творів «Без тебе мені бракувало б повітря», а 1999-го – довідник «Великі слова – велика сила: Крилаті слова Т. Г. Шевченка» і друге, виправлене і доповнене видання довідника «Шевченко і Херсонщина. Жива історія Наддніпрянського краю». Іван Немченко стверджує, що «довідник “Великі слова – велика сила: Крилаті слова Т. Г. Шевченка” розширює уявлення про афористичний аспект Кобзарєвої спадщини. Імпульсом до появи цієї книги стало знайомство М. Каляки з виданням “Крылатые слова” Ашукіних (1966), де не знайшлося жодного Кобзарєвого афоризму. Це при тому, що твори Т. Шевченка, як і інших світових авторів, часто перекладались російською і

могли б стати вдячним матеріалом для подібного збірника».

Початок нового століття письменник і журналіст Микола Каляка зустрів збіркою оповідань «Портрет на замовлення» (2000), збірником п'єс «Драматургія» (у двох книжках, 2001) та окремим виданням п'єси «Я вас любив» (2001).

Від 2002 року Микола Каляка власним коштом видає літературний альманах «Елінг». Дотепер у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта» за редакцією Миколи Каляки вже вийшло друком 19 випусків. Того ж 2002 року Микола Каляка увійшов до лав Національної спілки письменників України. Від 2004 року і дотепер Микола Михайлович керує своїм дітищем – літературним клубом «Елінг».

2007 року побачив світ художньо-мемуарний роман «Рукопис знайдено в каюті Ушакова», за який Микола Каляка того ж року був удостоєний звання лауреата обласної літературної премії імені Миколи Куліша. 2008 року вибавлив читачі Півдня України мали змогу порадити публікації роману «Осокори пам'ятають все» та біографічного нарису «Родовід ведемо з “Херсона”» про історію Херсонського суднобудівного заводу.

Ще одне знакове видання від Миколи Каляки – довідник у двох томах «Літературна лоція Херсонщини (XVII – початок XXI століття)»,

що вийшов друком у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта» 2009 року.

2012 року літературний клуб «Елінг» відсвяткував своє 25-річчя виданням Антології клубу за редакцією Миколи Каляки, де представлено твори учасників літературного клубу за роки його діяльності.

За своє життя письменник видав чимало прозових творів, літературознавчих розвідок, нарисів. Відтак 2013 року працеголик Каляка був удостоєний звання лауреата Всеукраїнської літературної премії імені Яра Славутича. Та він не зупинився на досягнутому і 2016 року видав роман «Відлучені». Не зважаючи на свій поважний вік, Микола Каляка продовжує багато й плідно працювати як на літературній ниві, так і в царині науково-популярних студій. Численні публікації в ЗМІ продовжують тішити шанувальників його творчості. І те, що 2019 року, на своє 90-річчя письменник видав дві поетичні збірки «Вірші білих ночей» і «Я верил в тебе, моя Україна», а також двотомник прозових творів «Час останнього кохання», свідчить про те, що старійшина письменницького цеху Таврії ще має неабиякий потенціал. Віримо у його нові творчі звернення і на десятому десятку літ!

Оксана ОЛЕКСЮК,
заступник голови ГО «Українська Хата – талантами багата»

ЮВІЛЕЙНИЙ КОНЦЕРТ СВІТЛАНИ МИРВОДИ

У культурно-мистецькому житті столиці сталася важлива подія – у Києві в Будинку звукозапису Українського радіо відбувся творчий вечір-бенефіс «Душа співає», що презентувала народна артистка України, лауреатка численних всеукраїнських конкурсів кобзарського мистецтва, естрадної пісні, сучасного романсу, рідної творчості Світлана Мирвода. На цей вечір зібралися друзі, шанувальники, колеги, побратими, земляки й рідні пані Світлани, аби насолодитися її талантом співачки і музиканта, красою її душі, долучитися до прекрасного світу української пісні. Пані Світлана подарувала численним шанувальникам справжнє свято – співала в унісон уся заповнена вщерть глядацька зала, де панувала атмосфера рідкісної радості та щирості. Зала була буквально переповнена флюїдами її величності Української Пісні. Вела творчий вечір заслужена артистка України, чарівна Лариса Недін, у залі були присутні численні співавторки пісень.

Світлана Мирвода розпочала концерт з української народної пісні «Вечір надворі» – й одразу зачарувала глядацьку залу своїм неповторним голосом. Згодом про-

звучала нова пісня «Ярославна» у виконанні ювілярки і Академічного оркестру народної та популярної музики Українського радіо під керівництвом Михайла Пікульського.

Важливе місце у творчості пані Світлани займає патріотична тематика, адже справжній артист не може жити відокремлено від подій у державі, зокрема – від героїки Майдану і воєнних днів. Тож прозвучала пісня «Небесна музика» як присвята Небесній сотні. Особливу любов артистка плекає до жанру романсу. Тому особливо хвилююче звучали «Не питай, чому в мене заплакані очі» (соло О. Попович на віолончелі) та «Пісня про пізню любов» (соло на саксофоні Г. Івченка). Світлана Мирвода – не лише артистка, а й чудова матуся двох синів. Із сином Тимофієм часто виступає на сцені. На концерті вони дуетом виконали твір «Сива зозуленька», чим полонили публіку.

У концерті взяв участь гурт бандуристів «Шпилясті кобзарі», який щойно повернувся з США, де з аншлагом виступив у десяти містах із благодійними концертами, кошти від яких було перераховано для реабілітації наших бійців. Пісню «Гуцулка Ксеня», коли її виконували Світлана Мирвода і Ярослав Джусь, дружно співав увесь зал.

Друге відділення творчого вечора розпочав Академічний оркестр народної та популярної музики Українського радіо під керівництвом Михайла Пікульського «Повільним танцем» І. Шамо. Привітати свою колегу по цеху прийшов народний артист України Олександр Василенко – він виконав два пісенні шедеври: «Ой ти, дівчино, з горіха зерня» та «Дивлюсь я на небо». В дуеті зі Світланою Мирводою прозвучала щемна пісня «Наші Василі» – присвята Василю Стусу й Василю Симоненку, яку зал слухав стоячи.

А для учасників бойових дій і волонтерів, з якими Світлана Мирвода виступала в Арт-десантах на передовій і які були присутні у залі, прозвучала пісня «Прощатися не хочу». Зал привітав захисників гаслом «Слава Україні! Героям слава!». І на завершення бенефісу на честь ювілярки Світлани Мирводи лунало «Многая літа» у виконанні артистів Тетяни Кисляк і Олександра Василенка та всього залу.

Море квітів, привітань, цілунків, обіймів, подарунків... Чарівливий голос, вишукана зовнішність ювілярки, блискучий музичний супровід, талановиті співаки та музиканти створили у переповненій залі атмосферу ліричної казки.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

ПОЕЗІЯ НЕСПОКОЮ: ПРО ЖИВОПИС ЛЕОНІДА ШМАТКА

Іноді підібрати єдине слово, яке б визначило творчість того чи іншого митця в цілому, – важко чи навіть узагалі неможливо. Але у випадку з Леонідом Шматком такої проблеми не виникає. Неспокій – ось що пронизує, наповнює, більше того – утворює майже всі роботи художника з Северодонецька (Луганська обл.). Причому очевидність такого визначення аж ніяк не обмежує можливості та прагнення його живопису.

Оксана ЛАМОНОВА

Неспокій бринить у пейзажах Леоніда Шматка. Звичайно, у весняних краєвидах («Річка Борова. Вода підіймається», «Березень на Боровій») це цілком природно – пробудження землі після зимового сну, яке відчувають усі – птахи, дерева, вода, хмари... Проте один із пейзажів, начебто такий самий за настроєм, виявляється раптом «Відлигою по першому снігу». А літня ніч у степу («Безмежна зажура степів») перетворюється волею художника на грандіозний S-подібний вихор неспокою, що охоплює землю й небо, підкоряючи собі все – дорогу, річку, пагорби, самотній хрест і кам'яну бабу, заблукалого коня, тополі, повний місяць... Всесильний у степу, вихор неспокою, однак, відчувається й у містах, серед храмів, будинків і ліхтарів («Місячна ніч над костелом у Шверкланях», «Ніч у провінційному польському містечку»). Щоправда, кам'яні стіни його нібито притишують (чи, краще сказати, дисциплінують), але – досить поглянути на небо! Або на картину, яку Леонід Шматко назвав так: «Алегорія на слова: „...Та хто з нас не мріяв під дзвони Софії в'їжджати у Київ на білім коні?...“».

«Неспокій – це, мабуть, дійсно, основна риса мого характеру, яка щорічно виштовхує мене в походи на байдарках, в природу. Та і робота, яка втомлює спілкуванням з величезною кількістю людей, вимагає відпочинку на самоті: в полях і лісах, понад річкою і в будь-яку погоду і, навіть більше, саме в дні відлиг, чи тихих дощів, мрячки, або з вітрами, коли бачиш, як природа живе за відсутності людей, і, мабуть, теж від них відпочиває», – каже сам художник. І продовжує: «А ночі – це час

«Безмежна зажура степів». 2017, полотно, олія

Алегорія на слова: «...Та хто з нас не мріяв під дзвони Софії в'їжджати у Київ на білім коні?...». 2019, полотно, олія

«Очі Різдвяної ночі». 2017, полотно, олія

«Птахи у вогні». 2015, полотно, олія

постійного повернення додому переважної кількості директорів мистецьких позашкільних закладів. Час, коли людей на вулицях – одиниці, і мало хто бачить і відчуває ту красу. Та і ніколи роздивлятися, бо ніч, і треба поспішати додому. А коли в тебе тих ночей багато, то починаєш розуміти їх настрій і бачити багатство відтінків темних кольорів. І хочеться цим поділитися».

У натюрмортах цей порив простежується начебто менше, особливо у тих, що присвячені осені – її дарункам і щедротам, її підсумкам, її спогадам («Щедроті золотого серпня», «Дарунки сонячних дощів», «На стіл накладають... (Мамин рушник)»). Проте скільки неспокою, наприклад, у «Перших каштанах серпня!» Скільки внутрішньої напруги у «Сон-траві» чи «Білих квітах осіннього степу» («Це данина періоду захопленості творчістю Михайла Врубеля. Не тематикою його творів, а технікою його роботи аквареллю, де він намагався писати форму натури, передаючи не декілька, а десятки прозорих відтінків тонів і кольорів!»). А справжнім емоційним апофеозом стають «Птахи у вогні», схожі на яскраве есхатологічне видіння, сповнене видовищної символіки.

Навіть «Портрет дружини» для Леоніда Шматка – ще й «Згадка про гірські походи».

І, звичайно ж, сам северодонецький художник – втілення не-

спокою, причому не лише творчого. Леонід Шматко – педагог (викладач Дитячої художньої школи), активний організатор і постійний учасник виставок.

Утім, заради справедливості маю зізнатися, що перша картина цього художника, яку мені довелося побачити, була не про неспокій. Вона була про інше. Про міський двірчик, невеликий і затишний, оточений двоповерховими будинками, зі старими деревами і палісадниками – двірчик, де всі – й діти, й дорослі – мабуть, товаришують, а дідуся збираються вечорами пограти у доміно (адже для цього є всі умови – стілик, лави!). Сам художник згадує про тепло і затишок дворів провінційних містечок з типовою забудовою 40–50-х років минулого століття: «Я багато років тому, приїхавши у містечко Жовті Води, був вражений, потрапивши в район нашого міста з однойменними вулицями і таким же Палацом культури на центральній площі».

Але це, звичайно, влітку. А взимку – взимку тут ліплять спільного сніговика, і всі безперестанку ходять у гості, і пригощають один одного, і смачно пахне, і в кожному вікні мерехтить ялинка у різнокольорових вогниках... Ось така картина. Називається «Очі Різдвяної ночі». А втім – і тут, якщо поглянути на небо... Туди, де хмари... І зірка...

